

VLADIMIR TREBICI

Omul și opera

Profesorul, omul de știință și de aleasă cultură, academicianul Vladimir Trebici a plecat dintre noi acum un an. Dar figura lui, generând căldură, încredere și optimism a rămas în sufletele noastre. Moștenirea cea mai prețioasă este însă opera sa științifică. Impresionantă prin dimensiune, prin domeniile abordate și prin valoarea ei. Acest număr al revistei, pe care a fondat-o, este dedicat omului Vladimir Trebici și operei sale științifice. Mulți au fost cei care au dorit să contribuie la realizarea numărului. Le mulțumim tuturor. Este dovada cea mai elocventă, dacă mai era nevoie, a faptului că Vladimir Trebici trăiește și va trăi în inimile noastre.

Redacția P & S

Omul

Era greu să-i găsești
lui Vladimir Trebici cusururi ...

Născut în suburbia Cernăuțului, de fapt satul Horecea Mănăstirii de pe malul drept al Prutului, Vladimir Trebici și autorul acestor rânduri eram, oarecum, locuitori ai aceluiași oraș. Fiind bun la carte și băiat cuminte, Vladimir a devenit elev al Liceului "Aron Pumnul", frecventat predominant de copii români. Cu severul simț ierarhic al bucovinenilor, noi, elevii cu șase ani mai mari, din care făceam parte, eram puțin numeroși, fiind serios împuținați – de circa zece ori – pe măsura înaintării din clasa I-a până în clasa a VIII-a, și deci respectați și invidiați. Prin urmare, atunci când viața a făcut ca drumurile noastre să se alăture din nou după multe decenii, colegul și prietenul meu, academicianul Trebici, mi-a mărturisit că mă ținea minte încă din acei ani, când, desigur, eu nu-i acordam nici o atenție.

Nu am nici o dovadă că a fost și foarte harnic în tinerețea sa, dar nici nu pot înțelege cum s-ar fi putut altfel înscrie,

după absolvirea liceului, la Universitatea din Cernăuți simultan la Facultatea de Litere și Filosofie (specialitatea Istoria filosofiei și Sociologie), la cea de Drept și la cea de Teologie. Ca bursier, locuia la căminul de lângă mitropolie al Seminarului Teologic, nu prea departe de cele două facultăți ale căror cursuri le frecventa.

Tânărul Trebici a absolvit primele două facultăți menționate, dar nu și pe cea de teologie, a cărei frecventare a trebuit s-o ascundă cu grijă până nu demult.

Am făcut într-un târziu cunoștință cu profesorul Vladimir Trebici, nu mai știu exact când și cum. De atunci, ne întâlneam întâmplător și schimbam în treacăt câteva vorbe. Ajunsese până la mine doar faima sa de demograf și știința despre originea sa bucovineană.

Abia implicarea mea în viața Academiei Române ne-a apropiat cu adevărat. Ne simțeam legați nu numai prin obârșia noastră geografică identică, dar și ca tovarăși de generație și de mediu în care am crescut, căci diferența absolută de vârstă dintre noi, de circa șase ani, care era în

Sumar

Vladimir Trebici. Omul și opera

• Omul - 1 • Bucovina - 5 • Profesorul - 6 • Demograful - 8 • Creatorul de școală și spirit - 10 • Bibliografie demografică - 13

Rezumat - 20 Résumé - 21 Abstract - 22 • P&S în anul 2000 P&S en 2000 P&S in 2000 - 23-24

P&S nr.2 / 2000 - 24 • Abonament / Abonnement / Subscription - pagina galbenă / page jaune / yellow page

timpul liceului de aproximativ 40 la sută din vârsta medie, scăzuse la doar 7 la sută în anul când profesorul Trebici fusese ales membru corespondent al Academiei Române, pentru a fi titularizat doi ani mai târziu.

Ne-a apropiat faptul că avusesem amândoi câteva "păcate" asemănătoare: eram bucovineni născuți "dincolo", în Uniunea Sovietică; nu eram încadrați politic; cunoșteam din experiență proprie trecutul îndepărtat al țării. Din toate aceste motive, Trebici era considerat periculos în poziția de educator al tineretului, trebuind să părăsească cariera didactică în învățământul superior, neputând aspira la titlul de profesor universitar.

A fost admis totuși să țină cursuri speciale de statistică, demografie, economie și planificare la instituții de învățământ atât de diferite ca Facultatea de Drept și cea de Filosofie ale Universității bucureștenc, la Institutul Politehnic, la Institutul de Științe Economice și Planificare, la Centrul Demografic al Națiunilor Unite din București. Și-a găsit un adăpost ceva mai stabil în administrație, înaintând în Direcția Centrală de Statistică în răstimp de douăzeci și șase de ani de la funcția de inspector până la cea de director general și consilier ministerial.

Harnic și productiv cum era, a publicat între anii 1957 și 1998 circa treizeci de cărți, unele în limbi străine, axate în particular pe probleme de demografie și statistică; a prezentat numeroase comunicări și referate de ansamblu la conferințe naționale și internaționale de specialitate, a fost membru în diferite organizații, comisii și asociații străine și internaționale.

Toată această activitate publică a găsit o rezonanță largă și i-a adus profesorului Trebici renumele de a fi demograful țării. Era consultat și în diverse probleme conexe demografiei: istorie, sociologie, economie, etnografie, sănătate publică și altele. În toate aceste domenii servea drept bază de date de o bogăție uluitoare, nu numai datorită memoriei sale fenomenale, ci și capacității rare de a sugera conexiuni neașteptate între numeroasele domenii care-i erau familiare.

Strălucita activitate de cercetare a lui Vladimir Trebici s-a desfășurat aproape total în afara unor institute de cercetare propriu-zise, cu excepția a doi ani în Institutul de Cercetări Economice al Academiei. Abia în 1995 Academia Română a reușit să înființeze un Centru de Cercetări Demografice, pus sub direcția sa. Pentru cei ce cunoșteau caracterul inexorabil al bolii ce-l măcina, nimic nu era mai dureros, decât să audă exprimată de vocea sa, slăbită de o lungă suferință și de o operație grea, arzătoarea speranță de a putea relua cu puteri noi activitatea sa la acest fruct tardiv și pe deplin meritat al strădaniilor sale.

Nu pot să nu menționez măcar în treacăt rolul pe care l-a jucat în viața sa dragostea pentru muzică, care se concretizase atât de frumos prin legătura dintre familia sa și aceea a creatorului "Madrigalului".

Dar, în afara dragostei pentru familia sa, îl stăpâna patima traică și profundă pentru locurile sale de baștină, pentru Bucovina. Acesta a fost și terenul pe care ne-am întâlnit la bătrânețe; și astfel am avut ocazia să-l cunosc mai de aproape. Dintre membrii micului grup de bucovineni vârstnici, mai mult sau mai puțin octogenari, ajunși în capitala țării, el stăpâna cel mai bine arta comunicării cu publicul întrunirilor. Din sacul fără fund al cunoștințelor sale se revărsa, în vorbe rostite răspicat, un șuvoi lin de fapte și idei, iluminate din când în când de licărirea neașteptată a unei informații senzaționale sau a unei remarci umoristice bonome, care alungau oboseala sau plictisul eventual al ascultătorilor.

Nu e de mirare că, în aceste condiții, academicianul Vladimir Trebici era un invitat permanent la întâlnirile bucovinenilor, cu orice tematică s-ar fi ocupat și în orice loc din țară sau de dincolo de granițele ei s-ar fi petrecut. Și, trecând peste toate obstacolele și incomoditățile, și în ciuda deteriorării sănătății sale, el accepta aceste invitații și se achita cu același talent și cu aceeași conștiinciozitate de datoria asumată, desfășurând adeseori și altă calitate a sa.

Într-adevăr, expunerile sale nu erau atractive numai prin formă și conținut; în ele se putea distinge o notă de judecată nepărtinitoare, care făcea ca auditoriul să-l asculte nu numai cu plăcere, ci să-i și dea ascultare ca unui jude drept și incoruptibil. De aceea Vladimir Trebici era adeseori solicitat să monitorizeze întrunirile în care se putea aștepta izbucnirea unor conflicte de opinii sau de interese. Iar el reușea mai întotdeauna să aplaneze diferendele prin judecăți nesolomonice, practice, anulând cu artă ambiguitatea termenului de "ascultare" din limba română. Când în toamna anului 1998 el a refuzat să joace acest rol la Rădăuți, la Congresul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, am intuit cu toții gravitatea stării sănătății sale, pe care evenimentele ulterioare au și confirmat-o.

Era greu să-i găsești lui Vladimir Trebici cusururi grave, chiar pe vremea când dictonul lui Chilon din Sparta, "*de mortuis nil nisi bene*", nu i se putea aplica încă. Când îi reproșam totuși uneori că nu intervenea activ în conflictele din interiorul Academiei Române în fazele inițiale ale reorganizării ei după 1989, m-a dezarmat spunându-mi: "Sunt de acord cu punctul Dvs. de vedere și voi vota în acest sens. Dar tatăl meu mi-a spus să nu uit niciodată că sunt fiu de țaran sărac; și eu nu pot uita nici astăzi ceea ce mi s-a spus". De aceea el prefera de cele mai multe ori să tacă, dar nu se lăsa manipulat. A rămas modest și nu afișa dintre calitățile sale decât memoria sa infailibilă, cu care-l înzestrase natura.

(Preluare, parțială, din: "În Memoriam. Vladimir Trebici", *Glasul Bucovinei*, revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți - București, nr. 2, 1999, Fundația Culturală Română).

Radu GRIGOROVICI

"Cet homme de grande culture, démographe distingué, c'est aussi un *grand Monsieur*"...

Încercând să reconstitui cronologia întâlnirilor mele cu eminentul savant și om de mare cultură care a fost academicianul Vladimir Trebici, și au fost mai multe, trebuie să încep cu anul 1973. În acel an am fost la Liège (Belgia) pentru a participa la conferința asupra populației organizată de Uniunea Internațională pentru Studiul Științific al Populației (UIESP). În afara interesului științific al conferinței, faptul că avea loc la Liège avea o semnificație particulară pentru mine. În 1949, student fiind la Universitatea din Louvain, pentru a câștiga ceva bani am plecat să lucrez la Liège, la "Ckockrill", o turnătorie de oțel. A fost o încercare dură pentru un tânăr neobișnuit cu o muncă fizică dură și penibilă, și care, pe deasupra, era prost hrănit și cu greu ieșit din privațiunile lungilor ani de război. Liège mi-a lăsat atât o amintire amară, cât și o anumită satisfacție, aceea de a fi depășit această încercare. În același timp, întoarcerea la Liège, de data aceasta ca profesor canadian, avea ceva emoționant. În aceste circumstanțe fericite am avut bucuria de a-l întâlni pe Vladimir Trebici. A fost începutul unei lungi prietenii. Cu aceeași ocazie am avut plăcerea de a o

cunoaște pe fiica lui, Hrisanta, specialistă în istoria muzicii, care îl însoțea pe Vladimir Trebici în acea călătorie, o tânără femeie de o mare frumusețe și de un farmec incontestabil. Mai târziu, la București, invitat acasă la prietenul meu, am cunoscut-o și pe doamna Trebici.

A doua întâlnire cu omul pe care îl evocăm acum a fost la București, în 1974, cu ocazia Conferinței Mondiale a Populației, organizată de Națiunile Unite. Era puțin timp pentru alte lucruri decât conferința. Academicianul Trebici era în întregime absorbit de conferință, fiind reprezentantul lumii intelectuale și al expertizei demografice din partea țării gazdă, România. Eu făceam parte din delegația canadiană. Această conferință, să ne amintim, a fost marcată de dezbateri adesea extrem de vii care opuneau blocul "socialist" și blocul "capitalist". Miza era de natură politică: orientările care ar fi trebuit să se desprindă. Primii, insistau asupra dezvoltării economice ca soluție la problemele demografice, în timp ce ceilalți insistau asupra planificării familiale pentru frânarea creșterii demografice în țările în curs de dezvoltare. Chiar și în acest climat politic tensionat, academicianul Trebici a știut să-și păstreze integritatea intelectuală și să aibă un dialog deasupra disputelor politice.

"Am muncit sistematic, cu dragoste, pe tărâmul meu, așa cum au muncit părinții, neamurile mele, țărani, de aceea cinstesc munca altora. Mi-am dat silința - nu întotdeauna am reușit! - să aplic principiile înțelegerii, toleranței (am învățat târziu!), sub semnul iubirii universale, așa cum o propovăduia Sfântul Apostol Pavel. În viață, de cel mai mare ajutor mi-a fost credința, pe care nu am părăsit-o și, de la a cărei învățătură nu m-am abătut. Respect oamenii care au o credință, indiferent care este aceasta".

(Vladimir Trebici. *Demografie. Excerpta et Selecta*. Editura Enciclopedică, 1996, p.172-173.)

"Cercetarea științifică, orientată spre obiective prioritare, ar trebui să includă nu numai analiza cauzală, dar să formuleze și propuneri pentru politica socială și demografică. Se remarcă faptul că majoritatea studiilor ezită să sugereze soluții practice, dintr-o jenă parțial explicabilă. După exemplul mai vechi al "*sociologiei militans*", ar trebui ca și demografia să devină "*militans*", potrivit principiului "*de la cunoaștere la acțiune*".

(Vladimir Trebici. "Este nevoie de o conștientizare globală în legătură cu tendințele demografice". *Populație & Societate*, nr. 5 (11), septembrie-octombrie 1998, p. 2.)

Cu totul memorabilă a fost întâlnirea pe care am avut-o la Colocviul Asociației Internaționale a Demografilor de Limbă Franceză, la Montreal, în Canada, în 1988. După colocviu, profesorul Trebici a acceptat invitația de a veni acasă la mine, la Ottawa, pentru a petrece câteva zile după o călătorie lungă și zilele pline ale colocviului. În această intimitate familială am putut cunoaște partea pur umană a Prietenului nostru. Ființa umană, că este cetățean al lumii sau al unei țări, rămâne parohial prin atavism, prin atașament față de locurile sale natale. Era firesc ca evocarea trecutului, a copilăriei, a tinereții, a timpurilor pierdute pentru totdeauna să se împletească în discuțiile noastre intelectuale din timpul mesei sau în plimbările din parcul

care înconjoară casa noastră. Când te gândești că locurile noastre natale se află la o depărtare de numai douăzeci de kilometri și că pașii noștri au trecut, probabil, pe aceleași poteci în copilăria noastră, atunci vei putea înțelege că aceste locuri sfinte nu puteau să nu fie evocate cu nostalgie și exaltare. Academicianul Trebici a fost nu numai un om de mare cultură, el avea și simțul istoric. Demograf de mare anvergură, el a fost filosof și poet în sufletul său.

Au urmat alte întâlniri și contacte epistolare. Una din întâlniri a fost cea de la Cairo, la Conferința Internațională asupra Populației și Dezvoltării, în 1994. Dar cea care este profund gravată în memoria mea este cea de la București, în 1996, cu ocazia Colocviului de la Sinaia al

Asociației Internaționale a Demografilor de Limbă Franceză. A avut amabilitatea de a mă invita să călătorim împreună, cu mașina, spre Sinaia. În afara ocaziei pe care am avut-o de a admira splendorul peisaj, mai ales la apropierea de superbii Carpați, această călătorie este memorabilă din două motive particulare.

Unul este cel prilejuit de traversarea orașului Câmpina. Or, aici se află castelul care adăpostește arhivele lui Bogdan Petriceicu Hajdeu. Familia Hajdeu mă interesează în mod deosebit și constituie obiectul unor cercetări personale. Moșia familiei Hajdeu se afla în comuna Cristinești, la câțiva kilometri de comuna mea natală - Zarojani (fostul județ Hotin). Îmi amintesc încă de casa familiei Hajdeu, așa cum era înainte de război. În anii din urmă, am fost în această comună pentru a vedea dacă mai existau vestigii și urme ale acestei mari familii moldavo-române, a iluștrilor Alexandru și Bogdan Petriceicu Hajdeu. Casa nu mai este. În schimb, am avut plăcerea să constat că cimitirul familiei a fost în parte reconstituit și s-a creat un mic muzeu Hajdeu. Academicianul Trebici a profitat de trecerea prin Câmpina și, cunoscând interesul meu, mi-a făcut o întreagă prezentare a ilustrei familii Hajdeu. Există vreun subiect asupra căruia el să nu poată vorbi cu acea competență și elocvență care îi erau proprii?

Ajung astfel la al doilea motiv. Chiar înaintea îmbarcării în mașina care urma să ne ducă la Sinaia, i s-au adus, proaspăt ieșite de la tipografie, exemplare din lucrarea sa *Demografie. Excerpta et Selecta. Academicianul la vârsta de 80 de ani*. Am avut deci privilegiul de a fi cel dintâi care a primit această lucrare, ultima, cred, dintre cele de anvergură scrise de Vladimir Trebici. Această lucrare m-a captivat chiar de la primele ei rânduri. Ea conținea un CV și un capitol important asupra istoriei demografice a Bucovinei, patria sa. Volumul se află și acum printre cărțile asupra cărora mă întorc regulat cu admirație.

Bucovina - acest pământ pe care Academicianul îl purta în inima sa. Din acest pământ a venit, acolo a primit educația (Liceul Aron Pumnul și Universitatea din Cernăuți). Vladimir Trebici întruchipa perfect acest pământ de mare frumusețe naturală, cu istoria sa agitată, dar cât de bogat în

Maestrul . . .

De regulă, sentimentele ne diferențiază. Sunt însă și situații când ele ne și unesc. Fără îndoială, o astfel de comunicare se realizează și în situația când suntem puși să apreciem "o stare". Starea la care mă refer este concertată de ceea ce *simțim* în legătură cu dispariția unei mari personalități.

S-a scurs un an de când marele om de știință și cultură, Vladimir Trebici, a trecut în neființă. Dar, pentru noi, cei care l-am cunoscut, pentru noi, cei care am trăit în ambianța lui momente de înaltă spiritualitate, el nu a dispărut.

În sinea mea, încă mi se pare că *Maestrul* este plecat la un congres de demografie în cine știe ce colț al lumii sau că participă la o reuniune științifică, cum se întâmpla adesea,

cultură, situat la întretăierea influențelor latino-slavo-germanice, unde diversele limbi se întâlneau. Academicianul Trebici era el însuși un poliglot prin excelență. El era și un mare narator. Cu câtă bucurie, în străinătate sau la București, în jurul unei mese la Casa Oamenilor de Știință ori la restaurantul din Cișmigiu, adesea în compania prietenului și colegului nostru Vasile Ghețău, îl ascultam recitând versuri din Eminescu sau din Dante Alighieri în italiană. Și reflecțiile sale asupra istoriei, filosofiei ori asupra literaturii denotau vasta sa cunoaștere, formată printr-o educație clasică greco-latină pe care generația sa a avut încă fericirea de a o primi. Având un dar înăscut al cuvântului și o memorie infailibilă, intervențiile sale luau adesea alura unui monolog, iar interlocutorul său rămânea captivat de expunerile sale. Personalitatea sa impozantă atrăgea atenția, atât prin alura fizică cât și prin acel "savoir-vivre", și îl făcea un compagnon căutat.

Ceea ce am evocat aici mi-a fost adesea spus de colegi străini care l-au cunoscut, și ei sunt numeroși: Alfred Sauvy, Gérard Calot, Charlotte Höhn, Louis Roussel, Jean-Claude Chasteland, Jean-Claude Chesnais, Michel Poulain și mulți alții. *"Mergeți la București, nu uitați să transmiteți salutări prietenești academicianului Vladimir Trebici, acest om de mare cultură, distins demograf, este și un mare Domn"*, mi se spunea.

Spațiul nu îmi permite să evoc aici contribuțiile sale științifice. Sper că vor fi alte ocazii pentru aceasta. Nu mă îndoiesc însă că despre acest subiect vor scrie alții, în acest număr comemorativ al revistei. *Fondator incontestabil al demografiei române moderne*, demograf de renume internațional, Vladimir Trebici este autor al unui mare număr de lucrări, tratând un larg evantai de subiecte (încă o manifestare a culturii sale vaste și a interesului său intelectual). Nu pot totuși trece cu vederea remarcabila sa lucrare *Populația României și creșterea economică*, despre care am avut privilegiul de a scrie o prezentare pentru *Population Studies* (Londra), în 1971. (Traducerea din limba franceză - Vasile Ghețău)

Anatole ROMANIUC

și că trebuie să revină în curând și, cu altruism, să ne împărtășească noile impresii științifice, păreri interesante despre oamenii pe care i-a cunoscut și locurile pe care le-a vizitat. Cred că și această deosebit de succintă mărturisire dezvăluie *omul* care a fost Vladimir Trebici.

Era, întotdeauna, încântat să comunice. Cucerea pe toată lumea, fie că era vorba de conferințe publice, de colocvii științifice, de discuții pe varii teme (de la demografie la sociologie, istorie, etnografie sau religie - teologie), fie în convorbiri particulare.

Ne-am cunoscut de mult. Eram student în ultimul an de facultate și devenisem colaborator extern la revista lunară

Probleme economice. Veneam aproape zilnic la redacție, dar nu aveam birou. Profesorul Trebici, care în perioada amintită era redactor la revista amintită și pe care îl cunoșteam numai din publicații și de la cursul de statistică, mi-a oferit, cu mare generozitate, o parte din biroul său. De atunci, cu timpul, m-am apropiat sufletește, tot mai mult, de cel pe care l-am numit întotdeauna - MAESTRUL. Iar maestrul m-a onorat și m-a răsplătit, până la sfârșitul vieții, cu prietenia sa.

Am petrecut multe zile și seri, până noaptea târziu, în discuții pe multiple teme, unele profunde, altele banale. Întotdeauna, însă, eram copleșit de varietatea și exactitatea cunoștințelor care izvorau, de la sine, din tot ce spunea. Era foarte atent și la replica interlocutorului său. Se întâmpla să fiu deosebit de fericit când punctul meu de vedere era apreciat. Îmbina cel puțin două din marile calități fără de care nimeni nu poate deveni un intelectual de cea mai înaltă speță: o memorie extraordinară și o capacitate de aceeași valoare de a corela cunoștințele, domeniile, situațiile etc.

Bucovina

Nu abandonați Bucovina. . .

Vladimir Trebici s-a născut lângă Cernăuți, într-o familie românească în care tradițiile erau respectate cu sfințenie. Aici primește primele elemente de educație și acestea vor sta la baza viitoarei sale personalități. În timpul studiilor pe care le-a făcut la Cernăuți, la prestigiosul liceu "Aron Pumnul" și apoi la Universitatea "Regele Carol al II-lea", vine în contact cu mediul multiethnic din Cernăuți. Între etniile din Bucovina se stabilise, încă din timpul stăpânirii habsburgice, o emulație deosebită, subtilă, insidioasă și acerbă uneori, dar fără a se ajunge la convulsii violente. Tânărul Trebici învață limba celorlalte etnii și cunoaște istoria acestora. În timpul studiilor își însușește o temeinică și solidă cultură umanistă de tip renașcentist: literă și filosofie, teologie, drept, sociologie, artă. Ca student, a fost membru activ al societății studentești "Bucovina", în care se cultivau, îndeosebi, sentimentele de demnitate națională și de onoare personală. Educația primită acasă se completează și armonizează cu cea dobândită prin școală și universitate, și cu dragostea puternică pentru frumusețile Bucovinei. Aceste trei elemente vor forma o personalitate puternică, fără fisuri, ce va rezista la loviturile dure ale vieții. Evenimentele și schimbările de după 1940, războiul, îi fură casa natală, îi izgonește familia, îi sângerează inima, dar nu-l încovoie. Ajuns strălucit profesor universitar, ilustru cercetător și academician, nu renunță la credința că, odată și odată, se va întoarce "acasă". În momentul luării inițiativei, la Rădăuți în 1990, de renaștere a **Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina**, în spiritul celei înființate în 1862, la Cernăuți, se alătură inițiatorilor și-și aduce întreaga contribuție la pregătirea evenimentului. La primul congres al Societății, din 30 iunie - 2 iulie 1990, la Gălănești (lângă Rădăuți), este ales, cu aplauze și entuziasm, primul ei președinte de

În discuțiile mai degajate (mai intime) îi plăcea să evoce anii din copilărie, atașamentul față de animalele domestice, care îl și încălzeau, scăldatul în râul Prut de prin părțile eminesciene și multe alte amintiri de suflet, din mult îndrăgita lui Bucovină. De asemenea, evoca anii de război, calitatea de locotenent de cavalerie, și apoi anii grei de prizonierat. Momentele dificile ale vieții le privea cu detașare, cu optimismul caracteristic învingătorilor. Cred că acest optimism se datora și unei constituții fizice robuste. Adesea, mărturisirea că nu a cunoscut ce înseamnă, la propriu, durerea de cap. Îi plăceau exercițiile fizice și cu deosebire înotul, iar în acest context trebuie menționată fascinația pe care o avea pentru mare și pentru climatul mării, în general.

Știa să glumească. Sesiza cu finețe și gusta cu satisfacție poantele anecdotelor. Era înzestrat și cu simțul umorului. Omul Vladimir Trebici era dăruit cu de toate și, în primul rând, cu o *rarisimă carismă*.

Eugen PRAHOVEANU

onoare. De atunci, nu a lipsit de la nici o manifestare a Societății, fie că a fost vorba de obișnuite ședințe ale Comitetului, ori de activități de amploare în țară și în regiunea Cernăuți. Ne spunea, mereu, că nu trebuie să obosem în activități culturale de afirmare a drepturilor noastre asupra nordului Bucovinei, că trebuie găsite mijloacele și formele cele mai eficace, că activitățile Societății trebuie să ajungă și la sate, că este nevoie de menținerea unei strânse legături cu **Societatea de Cultură Românească "Mihai Eminescu"** din Cernăuți. Desprindem, din bogata sa activitate închinată Bucovinei, doar câteva laturi. • Studii publicate: *Bucovina - istorie și demografie; Viața studentescă în perioada 1918-1940 la Universitatea din Cernăuți: "Relații interetnice în Bucovina la începutul secolului XX"*.

• Participă și ține conferințe la manifestări consacrate sărbătoririi unor personalități bucovinene: la Boian (Bucovina), în 1995, cu prilejul simpozionului și manifestărilor artistice dedicate celor 250 de ani de la moartea lui Ion Neculce; la Frătăuțu Nou, în 1996, la centenarul morții lui Iraelie Porumbescu. • Atrage atenția sociologilor asupra operei lui Traian Brăiloiu, profesorul său de Sociologie la Universitatea din Cernăuți. • Atunci când Societatea noastră inițiază crearea unui centru de studii asupra Bucovinei, în condițiile existenței Institutului "Bucovina" din Augsburg (Germania), din 1990, și a Centrului de Studii Bucovinene, înființat de ucraineni la Universitatea din Cernăuți, în 1992, academicienii Vladimir Trebici și Radu Grigorovici întreprind demersurile necesare, pe lângă Academia Română, și **Centrul de Studii Bucovina** este înființat la Rădăuți (în 1992). Vladimir Trebici a participat la toate întâlnirile științifice ale celor trei institute, în Germania, la Cernăuți și în România (la Rădăuți și la Academia Română). • În timpul discuțiilor și tratativelor premergătoare semnării

tratamentul dintre țara noastră și Ucraina. Societatea pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina a considerat că este de datoria ei să informeze autoritățile competente românești (Ministerul Afacerilor Externe, miniștrii T. Meleșcanu și A. Severin), cu documente, asupra dreptului românilor asupra întregii Bucovine. Delegația Societății a fost condusă de Vladimir Trebici. • În fine, vom menționa că semnătura academicianului Vladimir Trebici, în calitate de președinte de onoare, se află pe *Apelul Societății pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina adresat oamenilor politici*, în același context al semnării menționatului

tratament, și din care reproducem acest pasaj: "Nu abandonați Bucovina, leagănul românismului, și pregătiți premisele revenirii la matcă a părții detrușiate a Bucovinei și a celorlalte teritorii românești ocupate de Ucraina". Dar n-a fost să fie!

Personalitatea academicianului Vladimir Trebici va continua să ne însoțească, cu siguranță, în lupta noastră culturală până la înlăturarea piedicilor ce stau în calea României Mari.

Vasile PRECOP

Profesorul

Sunt unul dintre mulții datornici ai marelui dispărut. . .

Fiecare om are, la un moment dat al vieții sale, atât amintiri plăcute cât și amintiri neplăcute. Una dintre cele mai plăcute amintiri ale celui ce scrie aceste rânduri se leagă de marele demograf, sociolog, enciclopedist și erudit om de cultură, omul și profesorul meu, academicianul Vladimir Trebici. Așa cum parfumul este esența florilor, tot așa și nemurirea este esența oamenilor deosebiți. Profesorul Vladimir Trebici și-a asigurat nemurirea, adică și-a asigurat un model de neuit, pe care l-a fixat în memoria oamenilor, în special a discipolilor săi, printre care mă număr și eu, ca unul din mulții datornici ai marelui dispărut. Acest lucru mă face să cred că memoria sa este un semn pe care moartea nu-l poate șterge, asigurându-și astfel un loc în catedrala eternității și a științei românești.

Legea existenței profesorului Trebici a fost munca, cea mai mare dintre plăcerile sale, sursa sa de fericire, izvorul moralității sale, sursa și sarea tuturor celorlalte plăceri. Pentru el, munca a fost singurul lucru pe care nu l-a regretat niciodată, iar datoria față de știință și învățământ a fost Dumnezeu său suprem. A fost un om care și-a propus multe lucruri mărețe în viață, a iubit tot ceea ce și-a propus și de aceea a considerat că munca este obligația sa zilnică. A fost un om pe care l-a caracterizat ambiția, acest viciu care dă naștere virtuții și care este expresia normală a încrederii în sine. De aceea a putut să fie autor și coautor a 50 de cărți, broșuri și capitole de lucrări, a 60 de contribuții la diferite volume, a 320 de articole și studii, de 140 de recenzii și cronici științifice, a 220 de lecții speciale și conferințe publice, a 360 de emisiuni radio-TV, a 10 volume traduse din limbi străine etc. Iată deci imaginea profesorului și omului de știință care a rămas în fața discipolilor săi și pe care aceștia din urmă o poartă ca o icoană sfântă, străduindu-se să îi urmeze exemplul, ca un respect față de amintirea sa.

Orele de curs ținute de profesorul Trebici erau ore în care nimeni nu se gândea la pauză, ci la o oră fără de sfârșit. Cucerea studenții prin vastitatea cunoștințelor sale, prin divagațiile făcute în jurul problemei predate, dar și prin statura impozantă, prin energia imensă și originală, ursită parcă spre a fi folosită pentru a crea o operă utilă urma-

șilor săi. Pentru studenții săi, profesorul Trebici a fost un om care nu a cunoscut decât limitele oboselei aripilor sale, un exemplar de elită al științei românești, cu o mare capacitate de a se strădui. Toate acestea l-au făcut să devină un învingător fără învinși, un cuceritor fără supuși, care a sorbit din eternitate pentru a îmbogăți timpul de azi și de mâine, și care s-a întors apoi în eternitate cu conștiința datoriei împlinite.

Profesorul Vladimir Trebici a fost un om cu o minte pe cât de cumpătată, pe atât de pătrunzătoare. A mânuit adevărul cu precizie și claritate. A fost totdeauna un posedat de propriul său spirit, ca de un spirit străin, având o întindere și o înzestrare spirituală care i-au permis să ofere soluții originale și fecunde, purtătoare de germenii unei creații noi, în special într-un domeniu de mare însemnătate socială cum este demografia.

Vladimir Trebici a fost tot timpul convins că evoluția neamului românesc s-a făcut în primul rând prin evoluția ideilor, și că omul este menit spre desăvârșire. Ideile sale și exemplul său au avut un efect de însuflețire asupra discipolilor săi. Oricât de grele au fost împrejurările în care a trăit, nimic nu a putut să-i ia dreptul de-a lupta pentru cultură și existență. În această luptă crudă s-au multiplicat și s-au dezvoltat vitalitatea și forța sa intelectuală.

Se spune adesea că propria experiență este cea mai bună școală. Taxele acestei școli au fost prea mari pentru Vladimir Trebici, deoarece le-a plătit sub forma unei adânci suferințe, iar când și-a câștigat dreptul de a ocupa fotoliul pe care-l merita în fața altarului științei, a ajuns la sfârșitul vieții și a fost prea târziu să se folosească de el pentru a-și forma destui urmași demni de faima domniei sale.

Viața sa a fost o pânză țesută din ideile și experiențele sale, iar firele acestei țesături sunt atât de întrepătrunse, încât nici nu le poți deosebi.

Fericirea academicianului Vladimir Trebici a constat în împlinirea menirii pentru care s-a născut, conștient că această fericire nu se poate dobândi fără cultură și fără libertatea gândirii sale. Orele fericite din viața sa au fost plătite cu mulți ani de trudă și de dureri, iar atunci când a fost fericit nu a fost niciodată singur.

Nu putem să evocăm personalitatea lui Vladimir Trebici fără să menționăm și faptul că a fost un bărbat impozant, cu deosebită putere de atracție, cu un umor fin, care-l făcea adeseori de un farmec unic, strălucitor și spiritual, având acea frumusețe originală din care se desprindea armonia liniilor sale fizice, lăsându-te să descoperi măreția facultăților sale intelectuale, generozitatea sa constituind semnul infailibil al spiritualității sale.

A fost un om pentru care filosofia în esență a fost știința iubirii, a fost suma lămuririlor și a îndoielilor omenești asupra unui anumit șir de adevăruri, iar pentru lămuriri și adevăr a luptat toată viața.

A fost un mare și adevărat demograf, un profesor cu o formație universitară temeinică în sociologie, economie,

biologie (medicină și antropologie), istorie, geografie, la care s-au adăugat cunoștințe sistematice de statistică, matematică și informatică, de psihologie socială și de etnologie, un om pentru care cultura, știința și dreapta înțelegere a lumii au fost izvorul și pricina moralității sale.

Pentru tot ce a făcut pentru învățământul și știința românească, pentru imaginea sa demnă de urmat, pe care și-a creat-o cu sudoarea frunții pe parcursul a zeci de ani, noi, foștii studenți și discipolii săi, vom ține aprinsă discret, etern și sfânt candela amintirii omului și profesorului care și-a dedicat viața luptei pentru lumină și libertate.

Marius BĂCESCU

Știa să transmită celorlalți și "cum" se poate face. . .

Alergăm. Alergăm înnebuniți pentru supraviețuire, bani, prestigiu. De zece ani gonim continuu în dorința de a recupera timpul pierdut în restrictivul comunism sau cu speranța de a câștiga timp pentru viitor. Ne grăbim dement și, de cele mai multe ori, facem economie la ceea ce este răsplătit cel mai puțin – să fim oameni, să fim dascăli. Dacă atunci când avem un articol de terminat ne temem de ochiul critic al celorlalți și facem tot posibilul să evităm greșeli de exprimare, să cităm corect, să ne supunem unor standarde academice, în interacțiunile dintre noi codul este mult mai lax și vag. Nu știi exact unde, dar am pierdut plăcerea dialogului, a discuțiilor despre ce a fost și cum s-a petrecut, plăcerea istoriei însuflețite. Acum, dialoguri ciuntite sunt presărate cu scuze care povestesc despre cât de ocupați și importanți suntem. Și, cel mai adesea, scuzele nu se îndepărtează prea tare de realitate. Uităm să mai zăbovim asupra semenilor și optăm pentru politicoasa întreținere de relații amiabile. Este o opțiune tot mai prezentă și adesea imposibil de evitat în aceste vremuri în care toți ne dorim să câștigăm cât mai repede fie timp, fie în plan profesional, fie orice altceva care ne poate ajuta să înaintăm pe drumul individual ales.

Profesorul Vladimir Trebici era unul dintre puținii noștri contemporani care nu uitase. Nu uitase că, pe lângă acumulările personale științifice, mai are un rol foarte important, dar cumva natural, acela de a transmite cu eleganță, calm și dragoste cât mai mult din ceea ce știa, dar și din ceea ce trăise, astfel încât cei din jurul lui să crească spiritual. Ritmul nebun al ultimilor zece ani nu și-a spus cuvântul, în cazul lui, decât într-un singur sens: dorea să dea cât mai mult, să comunice din experiența sa celorlalți. Astfel, printre lecturi și scrieri, el își găsea timp să povestească frumos despre demografic, economic, istoric, sociologic, cu o artă deosebită. Nu oboseam niciodată ascultându-l, pentru că zicerile sale aveau o calitate rară. Erau teribil de însuflețite de pasiunea vorbitorului, care nu doar transmitea sec și net informații. Astfel, o chestiune care ține aparent de forma transmiterii cunoștințelor îmbogățește comunicarea și o făcea

mult mai profundă. Profesorul Vladimir Trebici nu uita niciodată că, dincolo de grijile cotidiene, trebuie să găsim vreme să fim dascăli. El o găsea. Indiferent de interlocutor și de subiect. Nu conta doar să realizeze ceva pentru sine, era la fel de important să transmită celorlalți și ceva din "cum" se poate face.

Adesea meseria de profesor este limitată, de definirea proprie a rolului, la transmiterea unidirecțională de informații. Contează extrem de mult calitatea acestora, profesionalismul, structura lor. Reformulăm repetat, cu dorința de a transmite cât mai multe despre subiectul dorit, la un nivel ridicat și deseori uităm de public. Uităm că profesionalismul discursului nu constă doar în formularea coerentă, complexă și cu un grad ridicat de completitudine a subiectului abordat. O reală comunicare pune de acord emițătorul cu receptorul. Un dascăl adevărat își spune diferit lecția, în funcție de discipoli. Profesorul Vladimir Trebici avea această calitate remarcabilă. Istorisea diferit povestea în funcție de auditoriu, cu grijă părintească pentru cei ce-l ascultau. Mai ales noi, "copiii" Centrului de Cercetări Demografice ne bucuram de îndrumarea *Profesorului*. El era interesat să aflăm cât mai multe și într-un mod captivant despre demografie, dar și să ne cunoască sufletele, preocupările și să vadă exact unde se potrivește în creșterea noastră "altoiul" demografiei. Nu doar transmitea, ci avea grijă să comunice, să te facă să simți că aparții locului. Deși veneam din lumi profesionale diferite, *Profesorul* a știut să ne ajute să găsim legătura dintre noi și demografie, dintre noi și Centrul de Cercetări Demografice. Și mai reușea ceva. Să ne apropie, măcar o parte din preocupările noastre să fie convergente. "Sedintele" *Profesorului* Trebici erau lecții de demografie și viață, de bunătate, de comunicare, de aspirații spre mai bine.

Alergăm. Alergăm înnebuniți pentru supraviețuire, bani, prestigiu. Să ne oprim un moment, să pierdem puțin timp acum și să câștigăm spiritual. Să ne umplem sufletul de amintirea *Profesorului* Vladimir Trebici.

Andra ALDEA LĂZĂROIU

M-a învățat să cred în mine. . .

Întotdeauna când citește relatări despre oameni perfecți, am îndoiele asupra veridicității descrierii. Mă întreb ce îl face pe autor să minimizeze ori să neglijeze părțile întunecate ale persoanei descrise. Mai interesant decât descrierea propriu-zisă mi se pare efortul celui care scrie de a trece peste defecte și a mări calitățile.

Eu nu voi spune că domnul profesor Trebici era un om perfect. (Cred că s-ar amuza auzind această prezentare). Spun doar că i-am cunoscut numai calitățile. A fost așa pentru că l-am întâlnit întâia oară cu mai puțin de doi ani înainte de a pleca dintre noi? A fost așa pentru că, relativ frecvent, plecam împreună de la Centru, având în comun o bună parte a drumului, și puteam discuta multe? S-ar putea. Încin să cred însă că mai presus de toate acestea a fost dorința mea de a-l transforma în model. L-am cunoscut pe domnul Trebici într-o perioadă când aveam nevoie de modele, și a fost unul dintre cei care corespundea cel mai bine cu ceea ce mă așteptam eu de la un model.

Domnul Trebici era un om puternic. Trebuie să fi un om puternic pentru ca la 80 de ani să mai fii îngăduitor cu ceilalți.

Două sunt caracteristicile care mă îndepărtează de oamenii în vârstă: acreala cu care privesc lumea și egocentrismul. Cele două trăsături sunt legate între ele: sunt acri pentru că nu-i mai interesează ceilalți, și nu-i mai interesează ceilalți pentru că se văd doar pe ei înșiși. Amândouă aceste caracteristici sunt semne de slăbiciune; îți trebuie multă putere ca să-i mai accepți pe acești semeni ai tăi cărora le cunoști în detaliu micimile și răutățile. Când ești tânăr, știi prea puține

despre oameni și e ușor să-i accepți. Dar, după un număr de ani, ești din ce în ce mai apăsător de slăbiciunile tale și ale celorlalți. De aceea spun că domnul Trebici era un om puternic.

Faptul că se simțea puternic îl făcea să fie atent cu ceilalți. Avea pentru fiecare o vorbă bună, știa ce să te întrebe și să vorbească cu tine. Un prieten spune că viața omului printre semenii săi nu e nimic altceva decât o luptă pentru a pune stăpânire pe urechea altuia. Ei bine, domnul Trebici nu lupta să pună stăpânire pe urechea ta. Îți dădea atenție, știa să asculte. S-ar putea crede că-i puțin lucru, dar eu nu am întâlnit prea mulți oameni care să-și păstreze această calitate și după vârsta de 40 de ani.

Ce am învățat eu de la domnul profesor Trebici? Am învățat să îmi accept propria neștiință, pentru că știa să fie ironic fără să fie rău. *Am învățat să cred în mine.* Pentru că știa să fie atent la ceea ce spuneam. Îmi dădea sentimentul că sunt importantă, că am ceva de spus. Cred că am învățat, de asemenea, că *orice om e important*, că oricine are și părți bune pe care trebuie să înveți să le vezi. *Am învățat că viața e frumoasă.* Pentru că dacă există oameni în vârstă așa de luminoși ca dânsul, înseamnă că viața merită trăită până la sfârșit.

De când a plecat dintre noi, mă rostogolesc tot mai departe. Aștept să întâlnesc un om sau o datorie care să mă facă să mă opresc. Rămâne bucuria de a-l fi întâlnit pe domnul profesor Trebici.

Cristina BRĂDĂȚAN

Demograficul

Creatorul demografiei române moderne. . .

Vasta și generoasă arie a demografiei este, cu certitudine, domeniul în care capacitățile științifice ale lui Vladimir Trebici s-au manifestat cel mai rodnic. Interdisciplinaritatea acestei științe a constituit, probabil, forța care l-a atras și căreia i-a consacrat tot ce avea mai bun. Și a mai fost o rațiune, pe care o și mărturisește (*Demografie. Excerpta et Selecta*, Editura Enciclopedică, București, 1966, p.11): importanța elementului de cuantificare în demografie, caracteristică extrem de importantă într-o știință care a fost și ea supusă ideologizării în vechiul regim. Posibilitatea "evadării" în cantitativ, în metode și instrumente de mare finețe și relevanță era un avantaj în raport cu alte științe sociale, unde tributul plătit ideologiei era incomparabil mai mare.

Avea 46 de ani, în 1962, când s-a apropiat de demografie, după ce aproape 16 ani se dedicase statisticii (la catedră și la Direcția Centrală de Statistică).

Hazard ori destin? Am făcut parte din prima serie de studenți ai Facultății de Economie Generală (secția statistică) a Academiei de Studii Economice (Institutul de Științe Economice și Planificare) care a urmat cursul de Demografie (Statistică demografică) ținut de Vladimir Trebici (păstrez un caiet cu note de la acest curs). Era primul său curs la această disciplină și începutul celor 46 de ani dedicați demografiei. Cum acest curs a fost unul dintre puținele care m-au atras și mi-au plăcut în toți anii de facultate (nu știu dacă prin materie, prin harul Profesorului, ori prin amândouă), întâlnirea cu acest curs și cu Profesorul Vladimir Trebici mi-a determinat destinul profesional: nu am lucrat, după terminarea facultății, decât în domeniul demografiei. Preocupările mele profesionale și științifice au fost, astfel, identice, ca domeniu, cu cele ale Profesorului. Desigur, la cote net diferite. Acest lucru mi-a permis însă să-i cunosc îndeaproape opera.

Am învățat multe de la profesorul, demograficul și omul Vladimir Trebici. Faptul că am văzut lumina zilei, și eu, în acea parte a Bucovinei ruptă brutal din trupul României a constituit un motiv în plus de apropiere și cunoaștere, în pofida diferenței de vârstă.

Demografia l-a atras pe Vladimir Trebici prin domeniu și caracteristicile acestuia, dar și pentru că solida sa pregătire universitară și impresionanta sa cultură generală găseau aici locul ideal în care puteau fi valorificate.

Ce înseamnă Vladimir Trebici pentru demografia românească? Este, neîndoind, *creatorul demografiei române moderne*. Prin domeniile abordate, prin numărul de lucrări publicate, prin calitatea acestora, prin introducerea elementelor moderne de metodă și terminologie, prin pătrunderea în circuitul științific internațional, opera demografică a *Profesorului* rămâne unică, inconfundabilă și va fi sursă și element de referință pentru orice întreprindere solidă, în demografie, în viitor.

Având în față bibliografia *Profesorului* și folosind oricare dintre clasificările internaționale ale domeniului populației, vom constata că toate marile arii sunt acoperite de lucrările sale: studii generale; teorii ale populației; demografie regională; distribuție spațială; număr și creștere demografică; mortalitate; fertilitate; nupțialitate și familie; migrație; demografie istorică; demografie și economie; modele demoeconomice; demografie și variabile nedemografice; politici de populație; metode și tehnici de analiză demografică; statistică demografică. Simplificând oarecum lucrurile, atingerea mării performanțe într-un domeniu al cunoașterii cum este demografia, ar putea proveni din abordarea sistematică a acesteia, din tinerețe și dezvoltarea prin indispensabile pătrunderi în arii adiacente. În cazul profesorului Vladimir Trebici, evoluția a fost diferită. El a "venit" spre demografie deținând deja vaste cunoștințe de istorie, sociologie, statistică, matematică și o aleasă cultură generală. A reușit astfel să-i pătrundă mai ușor tainele și să o așeze într-un univers propriu bine clădit, în care una din esențele sale era complementaritatea. Dar, o operă de dimensiunea și valoarea celei pe care ne-a lăsat-o *Profesorul* nu putea fi produsă fără o muncă uriașă, sacrificii, disciplină și consecvență.

Cronologia operei demografice a lui Vladimir Trebici relevă modul în care s-a format demograful. Anii '60 au fost ani de acumulare masivă, de natură metodologică în particular. În 1970 publică, la ASE, un masiv curs de statistică demografică (981 p., mimeo). Este rezultatul studiului sistematic al lucrărilor de demografie existente în bibliotecile bucureștene, al aplicării multor metode și concepte la populația României și al experienței primilor opt ani de activitate didactică universitară. Racordarea cursului la literatura occidentală (cea franceză, îndeosebi) este evidentă pentru cel care examinează atent acest curs, comparându-l cu cele existente în acea perioadă (impregnate excesiv de o anumită literatură). Este și perioada în care autorul s-a lovit de eterogenitatea terminologiei demografice în literatura română ori de absența unor concepte. Cursul reprezintă prima întreprindere a autorului de sistematizare a metodelor, a indicatorilor și instrumentelor specifice științei demografice. Câțiva ani mai târziu,

în 1975, publică *Mică enciclopedie de demografie* (Editura Științifică și Enciclopedică), lucrare în care toate achizițiile în materie de tehnici, metode, indicatori și concepte sunt prezentate în șapte limbi.

Din ceea ce a publicat Vladimir Trebici în anii '70, mult și valoros, credem că predomină raporturile dintre demografie și economic. Era și perioada în care literatura internațională se apleca cu predilecție asupra subiectului, în tentativa de a decela complexitatea raporturilor reciproce și de a oferi soluții la marile probleme pe care începea să le ridice creșterea rapidă a populației mondiale și îndeosebi în țările în curs de dezvoltare. *Populația României și creșterea economică. Studii de demografie economică*, lucrare publicată în 1971 (Editura Științifică și Enciclopedică, 384 p.) este, credem, prima lucrare în care autorul își arată forța, profunzimea și dimensiunea potențialului științific. Studiile și articolele publicate pe această temă în anii următori confirmă și dezvoltă acest potențial. Studiul sistematic, disciplina intelectuală desăvârșită, cunoașterea a cinci limbi străine își arătau din ce în ce mai evident roadele.

Anii '70 înseamnă și recunoașterea valorii sale în afara țării. Participarea la reuniuni internaționale, articolele publicate în reviste (volume) din străinătate îi confirmă clasa și devine demograful român de referință în cercurile și organizațiile științifice internaționale din sfera populației. În 1979 publică *Demografia* (Editura Științifică și Enciclopedică, 481 p.), rămasă și astăzi cel mai bun tratat român de demografie

Anii '80 marchează o anumită deplasare spre problemele mai complexe ale demografiei, cum ar fi: familia și ciclul familial, îmbătrânirea demografică, modelele teoretice de populație, tranziția demografică, demografia teritorială, problemele populației mondiale. "Construcția" se desăvârșea astfel, în mod firesc, dar cu aceleași mari eforturi, cu aceeași credință și o imensă consecvență. Vom observa că aproape toate aceste noi arii cer o mare capacitate de sinteză, iar unele dintre ele erau pentru prima dată abordate în România.

Oricât de stranie ar putea fi afirmația noastră, începutul anilor '90 nu a fost ușor pentru Vladimir Trebici, omul și demograful. Un om ineztrăat cu atâtea calități și mai ales cu un potențial științific de excepție nu putea să nu regrete lucrurile pe care le-ar fi putut face dar nu le-a făcut (ori nu le-a făcut așa cum ar fi fost capabil să le facă), într-un regim dominat de ideologie totalitară (*Nu este greu de imaginat la ce cote internaționale ar fi putut ajunge demograful Vladimir Trebici dacă nu ar fi fost obligat - ca și alții - să plătească un anumit tribut realităților politice ale regimului comunist și dacă nu ar fi suferit, pe nedrept, stupide tendințe de marginalizare, atât la Direcția Centrală de Statistică, cât și la catedră*). Schimbarea a venit târziu. A trecut însă peste aceste sentimente dureroase și a continuat să studieze, să cerceteze și să scrie cu aceeași pasiune. Găsim în scrierile sale demografice din această perioadă

firești deplasări de la teme preferate. Demografia Bucovinei și Basarabiei, geopolitica și demografia, bilanțul demografic al pierderilor teritoriale din vara anului 1940, structura populației României după naționalitate și religie au ocupat locuri privilegiate, ca și retrospectiva asupra demografiei românești (1975-1989). Crearea (în 1995) și conducerea Centrului de Cercetări Demografice al Academiei Române a ocupat, de asemenea, un loc important în activitățile sale de după 1989.

Plecarea dintre noi a lăsat neterminate câteva mari proiecte ale *Profesorului*: o istorie a populației României, o istorie a Bucovinei, un dicționar de demografie. Cine se va încumeta (și va fi capabil) să continue aceste proiecte?

Opera demografică a lui Vladimir Trebici nu poate să nu impresioneze, prin dimensiunea ei, prin varietatea domeniilor abordate și substanța ei. Credem că trebuie să fim

Creator de școală și spirit

Dimensiunea socioculturală a operei demografice. . .

Personalitățile științifice sunt nu numai ceea ce scriu sau spun. Nu numai răspunsuri și informație. Marca lor ca personalități este dată, mai ales, de întrebări și stil. Întrebări pe care le pun explicit sau implicit, pe care le formulează sau care le sunt asociate de către cei care încearcă să înțeleagă și să pătrundă în intimitatea gândirii lor.

La prima vedere, profesorul Vladimir Trebici era o personalitate ușor de încadrat, de maximă vizibilitate socială prin împlinirile sale remarcabile.

A făcut ca demografia românească să fie ceea ce este, să traverseze seceta deșertului care s-a numit comunism și să iasă din acest deșert ca un organism științific pe deplin viabil. Dacă, în genere, mă feresc de adjective, de formulări encomiastice, în acest caz nu voi ezita să subliniez faptul că, fără opera profesorului Vladimir Trebici, demografia românească a anilor 1960-1990 cu greu ar mai putea fi identificată ca un corp științific unitar, cu existență de sine stătătoare, în afara valului ideologie comunist pornit pe digerarea și deformarea a tot ceea ce era știință socială.

O astfel de rezistență a fost posibilă datorită unei instituții la care cei care au dorit au învățat demografie, au găsit modele exemplare de cercetare demografică. Instituția a avut un singur lucrător permanent și nesalariat, și un singur director, nu administrativ, ci de conștiință. Printr-o singură sintagmă, toate acestea se cheamă *Profesor Vladimir Trebici*.

În această instituție s-au scris peste 700 de materiale științifice - cărți, studii, recenzii.

Văzând lucrurile din această perspectivă, s-a spus că *Profesorul* era prolific. Fără îndoială că da. S-a mai adăugat calificativul de "enciclopedia vie" și s-a încercat un gen de reducere a personalității sale științifice la cantitativ, la cât de mult scrie și la cât de mult cunoaște. Nu aceasta a fost, însă, după părerea mea, marca distinc-

mândri că România a avut în perioada postbelică un demograf de talia *Profesorului*, să-i exploatăm opera și să-i arătăm valențele. Iar nouă, cei care avem șansa de a ne desfășura activitatea profesională în domeniul demografiei, ne rămâne datoria de a-i urma pilda și îndemnul.

(Cititorul va fi observat că profesorul Vladimir Trebici, ca și profesorul Radu Grigorovici, a fost un deznădăcinat. Îmi permit însă a face o remarcă: amândoi au cunoscut bine Bucovina, cu toate frumusețile ei, în perioada studenției mai ales. Cei care erau și mai tineri când au fugit din Bucovina la ocuparea ei de trupele sovietice, nu au avut parte de această frumoasă secvență a vieții lor. Toți au avut însă aceeași soartă după război: considerați dușmani ai comunismului în anii '50, pentru că au fugit la venirea lui în Bucovina, și agenți ai Moscovei, mai târziu.)

Vasile GHETĂU

tivă a personalității sale științifice. Cineva poate scrie mult, poate ști foarte multe, fără a lăsa totuși, impresia de trăinicie și unicitate pe care o regăsim cu toții la contactul cu opera lui Vladimir Trebici. O dată spus acest lucru, o dată refuzată perspectiva preeminenței cantitativului în definirea personalității sale, urmează însă întrebările: ce anume conferă unicitate scrisului și operei sale? Sunt particularități de opțiune tematică, de metodă analitică, de stil? Este dominant stilul demografului sau cel al sociologului ori cel al statisticianului?

Aș fi tentat să încerc răspunsul la toate aceste întrebări. Tentație firească dat fiind privilegiul pe care soarta mi l-a oferit de a mă afla printre apropiații *Profesorului*, începând din 1980, o dată cu experiența care s-a numit CEDOR (Centrul Demografic ONU-România. O astfel de întreprindere ar fi însă riscantă, în bună măsură, dat fiind faptul că m-ar obliga la invocarea unei suite de evaluări pozitive. Ar trebui să vorbesc despre cultura clasică a *Profesorului*, despre spațiul lingvistic în care se putea deplasa, despre disciplinele sociale pe care le stăpânea ca specialist, despre credințele care au dat structură construcțiilor sale și despre multe altele. Voi alege drept cale de evaluare o raportare la conținutul lucrării sale științifice, la opera de cercetare pe care a dezvoltat-o. Operă în care diversitatea tematică este evidentă. Drumurile de cunoaștere pe care le-a practicat acoperă demografia în întregul ei - procese, fenomene și structuri. La fel de mare este și amplitudinea nivelurilor de abordare între care se deplasa: de la cel al populației mondiale - vezi, spre exemplu, *Populația mondială* (1974), *Populația terrei* (1991) - la cel al populației naționale (*La population de la Roumanie et les tendances démographiques*, 1976), până la nivelul demografiei unei microunități de locuire de tipul blocului sau al unei instituții de tipul academiei. La diversitatea tematică și de nivel de abordare se adaugă cea a conexiunilor în care este plasat demersul de cunoaștere a problemelor demografice:

- conexiunea economică din *Populația României și creșterea economică*;
- conexiunea etnografică din *Demografie și etnografie*, lucrare publicată în 1986 în colaborare cu dr. Ion Ghinoiu;
- conexiunea sociologică vizibilă în special în *Demografia teritorială a României*, publicată în 1986 în colaborare cu dr. Ilie Hristache;
- conexiunea statistică din *Demografia* (1979);
- conexiunea prospectivă din studiile sale de prognoză demografică.

În toată această diversitate de teme, niveluri și conexiuni pot fi identificate cel puțin două constante de stil propriu de abordare, de originalitate, pe de o parte, de mod de încadrare în marile linii de tradiție națională și disciplinară de cunoaștere, pe de altă parte.

Perspectiva regională și perspectiva culturală sunt, cred, aceste constante de originalitate și mod de integrare în tradiție.

În termeni strict tehnici, demografia regională este o specie a demografiei diferențiale. La limită, se reduce la descrierea fenomenelor și proceselor demografice pe subpopulații delimitate în funcție de criterii de contiguitate sau identitate spațială. Profesorul Vladimir Trebici făcea însă nu numai descriere demografică în cadru regional - fie că este vorba de regiuni administrative, de tipul județelor ori de regiuni istorice. Demersul pe care îl practica viza, în esență, înțelegerea fenomenelor demografice din perspectivă culturală. Valorile și tradiția ocupă un loc aparte în structurile explicative pe care le propune sau le sugerează. Semnificația culturală a fenomenelor și proceselor demografice decurge, în bună măsură, din selecțiile analitice pe care le operează: selecții de unități teritoriale, de fenomene și structuri-obiect de analiză.

În legătură cu unitățile de analiză este util să replasăm analizele profesorului Trebici asupra demografiei regiunilor istorice în context. Semnificativ este în primul rând, contextul istoric, tradiția abordărilor regionale din perioada interbelică structurată, în esență, prin contribuțiile semnate de Sabin Manuilă și Anton Golopenția. Dar nu numai. În același spirit se încadrau și studii ale profesorilor Henri Stahl sau Virgil Madgearu. Pe linie sociologică și demografică, rolul esențial de institutor revine lui Anton Golopenția.

Un al doilea context semnificativ este cel al prezentului istoric. Analizele economice, demografice și sociologice

ale anilor '70 sunt orientate în special spre județe ca unități de analiză. Sociologii merg în special spre abordări zonale structurate îndeosebi în funcție de centre urbane de convergență de tipul Brașovului sau al Slatinei ori spre identificarea legăturilor dintre configurații hidrografice de tipul bazinului Mureșului Superior și ariile de viață socială. Regiunile istorice apar numai episodic. Prin omisiune, păreau să fie plasate, într-un fel, în poziția de unități de analiză oarecum desuete. Cercetări asupra fluxurilor de migrație internă - inclusiv cele care revin autorului acestor rânduri - invocau regiunile istorice mai mult în calitate de unități de interpretare decât de analiză. În plus, exista și un gen de context ideologic în care noțiunea de omogenizare era dominantă, vechile identități teritoriale erau mai mult sau mai puțin periferizate. În treacăt fie spus, chiar noțiunea de demografie regională era percepută ca relativ "incorectă din punct de vedere politic". Dovadă, faptul că oficialitățile editoriale nu au agreat titlul de "demografie regională", substituindu-l cu cel de demografie teritorială. În acest context apare în 1986 *Demografia teritorială a României*. Cu ea, alături de județe, regiunile istorice recâștigau drept de cetate în lumea unităților de analiză sociodemografică.

În ansamblu, în lucrările profesorului Vladimir Trebici, regiunile istorice funcționează atât ca unități de analiză, cât și ca matrici culturale cu valențe interpretative deosebite pentru viața demografică. Analiza și interpretarea tranziției demografice din România în termeni de regiune istorică este cel mai bun exemplu de folosire a regiunii istorice ca matrice culturală generativă de viață demografică.

Dacă la toate acestea adăugăm studiile de demografie a grupurilor etnice și religioase vom avea, cred, argumente suficiente pentru a susține că una dintre marile deschideri pe care cercetătorul Vladimir Trebici a realizat-o este cea spre un nou tip de demografie, pe care aș denumi-o *culturală*. Ea se structurează în opera sa în mod similar cu demografia economică sau socială. Este un demers în care temele, unitățile de analiză și interpretările duc spre înțelegerea vieții demografice în principal în conexiunea ei cu lumea valorilor și normelor culturale, duc, deci, spre o *demografie culturală*.

(Notă: textul constituie o transpunere la timpul trecut a ceea ce am avut șansa de a rosti, cu numai câțiva ani în urmă, în fața profesorului Vladimir Trebici, în preajma colegilor de la Catedra de Sociologie a Universității București).

Dumitru SANDU

Unul din promotorii științei statistice românești.

Personalitatea lui Vladimir Trebici și-a pus amprenta puternică, de neuitat, pe epoca noastră. A crea o școală, a organizat structuri instituționale majore, a jucat un rol fundamental pentru oamenii care l-au admirat sau care au fost influențați de el direct sau indirect.

A fost un mare profesor, un izvor nescăpat, energizant de

entuziasme, un semănător de idei și un focar de soluții. În lunga sa activitate de charismatic magistrul universitar a format și dezvoltat în studenți spiritul științific de cult al competenței și voința de ascensiune în lumea cunoașterii. Le-a arătat drumul devenirii și al transformării spre un statut de autonomie personalizată.

Numele lui Vladimir Trebici este legat de crearea demografiei moderne în România, cu notabile contribuții pe care le-a adus pe plan mondial. Pentru studenți, el s-a identificat cu un simbol de excelență didactică, de sursă de cunoștințe interdisciplinare, dar și de stimulare activă și eficace dirijată spre munca proprie individualizată de cercetare.

Cu devotament total pentru nobila cauză a valorilor adevărului și frumosului spiritualității, el îndruma și ajuta tineretul să străbată asprele căi spre țintele sistemelor de cunoștințe: *per aspera ad astra*.

Pentru colaboratori, discipoli sau prieteni el germina sau comunica un elan de aspirații continue spre perfecționare. Era un model de organizare a travaliului personal, care, prin exemplu, a contribuit considerabil la dezvoltarea literaturii de specialitate.

Profesorul Vladimir Trebici a fost unul dintre promotorii științei statistice românești după al doilea război mondial și un neîntrecut *spiritus rector* al primei structuri științifice consacrate cercetării statistice riguroase a relațiilor economice și sociale românești. Este vorba de Consiliul Științific Metodologic al Direcției Centrale de Statistică, al cărui artizan a fost. Aici era forul în care se dezbăteau cu pasiune principalele proiecte de metodologii statistice, cum au fost conceperea recensămintelor, perfecționarea cercetării bugetelor de familie, balanța relațiilor între ramurile economiei naționale, elasticitatea cererii populației și multe, multe altele, practic toate

proiectele statistice din anii '60 și '70. Profesorul Trebici a dat viață și unor importante reuniuni științifice anuale ale statisticienilor, la care participau Octav Onicescu, Gheorghe Mihoc, Grigore Moisil și alți mari matematicieni. Impresionantele volume din seria *Studii de statistică* rămân mărturia acestei activități fructuoase desfășurate de Vladimir Trebici, cel care dirija totul din umbră, cu spiritul său fecund, generator de mari dezbateri științifice. Trebici a încurajat dezvoltarea cercetărilor autentice în științele sociale, rupte de ideologia totalitară a regimului comunist.

Dar, profesorul Trebici nu a fost numai un inspirat mentor al statisticii, încurajând cu generozitate afirmarea cercetătorilor, prin crearea unor platforme de comunicare, fără de care știința statistică ar fi rămas descurajant de sterilă și anonimă. Vladimir Trebici, este creatorul școlii românești de demografie, pe care a alimentat-o permanent, ca autor direct, cu tratatele, cărțile, studiile și articolele sale numeroase. Cunoscut și apreciat peste hotare, ca participant la marile congrese demografice, a fost prezent în literatura demografică internațională și a adus importante servicii țării noastre și în aceste direcții.

Nu în ultimul rând, Vladimir Trebici a fost un mare patriot și luptător pentru cauza românismului.

Lipsa lui o resimțim toți cei rămași fără îndreptările și țintele lui luminoase.

Mihai C. DEMETRESCU

Demografia și antropologia: relații privilegiate . . .

Sunt personalități ce creează instituții, sunt personalități ce formează școli, sunt personalități care lasă în urma lor opere de referință. Sunt personalități ce devin modele pentru cei din preajmă.

Toate aceste haruri le-a avut academicianul Trebici.

Ca antropolog, simțeam că îmi lipsește în formația mea deschiderea spre demografie. Academicianul Milcu m-a îndrumat spre academicianul Trebici pentru a desluși această știință.

Îi cunoșteam în parte scrierile, dar *Omul* pe care l-am întâlnit m-a fascinat prin erudiția sa enciclopedică, prin rigurozitatea științifică în abordarea problematicilor de cercetare, prin concepția sa interdisciplinară, dar mai ales prin capacitatea și căldura de a comunica cu cei din jur.

Fiindcă doream neapărat să învăț de la această personalitate cât mai mult, modalitatea cea mai bună mi s-a părut realizarea unui doctorat în demografie sub conducerea dănsului. Dar legislația din acel moment, eu fiind de formație biolog și deja doctor în biologie, nu mi-a permis acest lucru.

S-a ivit însă posibilitatea de a lucra aproape doi ani în cadrul Centrului de Cercetări Demografice condus de academicianul Vladimir Trebici.

A fost o experiență de neuitat, care mi-a folosit enorm. Nu numai pe plan științific mi-am completat cunoștințele, dar fiecare zi petrecută alături de profesorul Trebici mi-a fost lecție de viață: de optimism, de comportament, de organizare, respect de sine și pentru cei din jur, pentru măsura lucrurilor și situațiilor, pentru recunoașterea valorilor, de adevărat patriotism.

Aveam senzația că sunt din nou studentă, în fața unui ilustru profesor, căruia vroiam să-i notez fiecare cuvânt.

Experiența sa de conducător al unui colectiv științific o aplicam practic imediat, fiindcă după cele câteva ore petrecute la Centrul de Cercetări Demografice, reveneam la locul meu de bază – Centrul de Cercetări Antropologice.

A fost una dintre puținele personalități științifice actuale care a înțeles importanța antropologiei și legăturile ei cu celelalte științe, sprijinind demersurile noastre de afirmare. Considera că "*... începând cu paleontologia și ajungând la antropologia bio-medicală și culturală de astăzi, antropologia se intersectează permanent cu demografia. Semnificativ este faptul că antropologia adaugă analizei sale cantitative tot mai frecvent modele calitative pe care i le pune la dispoziție demografia. Având ca obiectiv comun omul și deci populația, este firesc ca transferul să aibă loc în cadrul teoriilor, dar și în cel al metodelor*".

Acest citat provine din comunicarea pe care a ținut-o în Aula Academiei Române cu ocazia deschiderii Conferinței cu participare internațională *Secolul XXI și provocările antropologiei* (29 aprilie 1998).

În încheierea acestei expuneri spunea: "*Conferința noastră va însemna – sperăm din toată inima – un bun prilej pentru a reinnoi colaborarea dintre antropologie și demografie, cu cert folos pentru știința românească*".

(Înainte de începerea conferinței mi-a spus că tocmai i s-a adus la cunoștință diagnosticul bolii necruțătoare pe care nici

dânsul n-o bănuia, dar și-a ținut comunicarea cu liniștea și farmecul ce-l caracterizau, cucerind - ca de obicei - auditoriul).

Cred că nici o pledoarie nu poate fi mai elocventă decât acest citat din propria sa comunicare pentru a susține că academicianul Vladimir Trebici a deschis la noi în țară perspectivele antropologiei demografice și, prin opera sa, această ramură interdisciplinară este conturată.

Cristiana GLAVCE

Bibliografie demografică

LUCRĂRI, STUDII, ARTICOLE, COMUNICĂRI, TRADUCERI ETC., PUBLICATE DE VLADIMIR TREBICI (în ordine cronologică)

A. Cărți, autor, coautor, studii incluse în volume

1966. *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*. Editura D.C.S., 39 p.(f.n.).
1970. *Curs de statistica populației*. Academia de Studii Economice, mimeo, 981 p.
1971. *Populația României și creșterea economică. Studii de demografie economică* (Colecția "Creșterea economică"). Editura Politică, București, 384 p. (11 recenzii, din care 2 în străinătate).
1972. "Proiectări demografice" (în colaborare cu Vasile Ghețău). În: C.I.D.S.P., Colecția "Prognoza economică", nr. 2.
1973. *Prognoza demografică*. Academia "Ștefan Gheorghiu", mimeo, 91 p.
1974. *Populația mondială*. Editura Științifică, București, 203 p.
1974. "Proiectarea populației". În: "*Populația României*". Editura Meridiane, București (și în versiune franceză).
1975. *Mică enciclopedie de demografie*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 493 p.
1975. "Law and Social Status of Women" (p. 80-108) și "Law and Fertility în Romania" (p. 500-543). În: *Law and Fertility în Europe. A Study of Legislation Directly or Indirectly Affecting Fertility în Europe*, Ordina Editions. Dolhain, Belgique.
1976. *Fertilitatea populației în România și factorii care o determină*. Studiu ASE pentru Academia de Științe Medicale, 214 p. + 60 p. anexe, 1976 (mimeo).
1976. *La population de la Roumanie et les tendances démographiques*. Editura Meridiane. București, 193 p. (Idem, versiunile engleză și spaniolă) (Recenzată de Alfred Sauvy, în Le Monde).
1977. "La planification de la famille et la contraception en Roumanie" (în colab. cu Dr. I.D. Lemnete și Dr. doc. V. Săhleanu). În: *Aspects socio-politiques et démographiques de la planification familiale en France, en Hongrie et en Roumanie.. Dossiers et Recherches*, nr. 2, Février 1977. Centre Européen de Recherche et Documentation en Sciences Sociales (Vienne), INED, UNESCO, Paris, p. 142-247.
1977. *Demografia orașelor României*. (Red. V. Trebici), în colab. cu I. Measnicov și I. Hristache, Editura Științifică și Enciclopedică, București..
1977. "Mathematische Methoden und Modelle in der Rumänischen Demographie". În Parwiz Khalatbari (ed.), *Die Demographie und ihre Methoden*, Beiträge zur Demographie, No. 1, Akademie Verlag, Berlin, pp. 237-256.
1978. "Kinder-Soll und Haben în Rumänien" . În: Lutz Franke und Hans W. Jürgens (eds.), *Keine Kinder - Keine Zukunft? Zum Stand der Bevölkerungsforschung în Europa* Schriftenreihe des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung, Boldt Verlag, Boppard am Rhein, p. 59-66.
1977. "Population as a System". În: J. Rose and C. Bilciu (eds.), *Modern Trends în Cybernetics and Systems*, vol. II, Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, p. 1000-1004.
1979. "Typen den Demographischen Transition în den Entwicklungsländern". În: Parwiz Khalatbari (ed.), *Beitrage zur Demographie*, No. 2, Humboldt-Universität zu Berlin, Akademie Verlag, Berlin.
1979. *Demografia*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 481 p.
1980. "Prognoza demografică". În: M. Malita ș.a (coord.), *Economia mondială orizont 2000*, Editura Academiei Române, p. 21-41.
1980. "Binnenwanderung und Urbanisierung în Rumänien im Zeitraum von 1948 bis 1977". În: Parwiz Khalatbari (ed.), *Räumliche Bevölkerungsbewegung in Sozialistischen Ländern*, Akademie Verlag, Berlin, p. 225-242.
1980. "Nuptiality and Fertility of the Urban Population în the Frame of an Intensive Village-to-Town Migration în Romania (1966-1978)". În: S. Siampos (ed.), *Recent Population Change Calling for Policy Actions*. NSS of Greece, ECPS, Athens, p. 264-273.
1980. "Population and Human Settlements". În: *Romania. An Encyclopaedic Survey*, Editura Științifică și Enciclopedică, Bucharest, 1984, p. 90-95 (idem, versiunea franceză).

23. 1981. "Resursele umane ale Terrei". În: *Resursele și noua ordine internațională*, Editura Politică, București, p. 106-135.
24. 1981. "La transition démographique dans les pays de l'Europe de l'Est: le cas de la Roumanie". Estratto da: Atti del Seminario "La transizione demografica. Interrelazioni tra sviluppo demografico e sviluppo economico". *Collana di studi e monografie della Società Italiana di Economia. Demografia e Statistica*, Nuova Serie, nr. 7, Roma, 1981, p. 137-170.
25. 1982. "Le cycle de la vie familiale". În: *Actes du Séminaire - "Droit-Famille-Développement"*, Centre Démographique O.N.U. - Roumanie (CEDOR), Bucarest, p. 76-79.
26. 1982. "La situation démographique de la Roumanie". În: *Natalité et politique de population en France et en Europe de l'Est*. Colloque de Paris, 2-4 décembre 1980. INED - Travaux et Documents, Cahier No. 98, Presses Universitaires de France, Paris, 1982, pp. 104-159 și anexe statistice.
27. 1982. *Ce este demografia?* Colecția "Știința pentru toți", nr. 186, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 130 p.
28. 1982. "Populația mondială: de la explozia demografică la noua ordine economică internațională". În: *Problemele globale și viitorul omenirii*, Editura Politică, București, p. 418-442.
29. 1983. "Die Demographische Transition". În: Sabine Rupp und Karl Schwarz (eds.), *Beiträge aus der Bevölkerungswissenschaftlichen Forschung. Festschrift für Hermann Schubnell*. Schriftenreihe des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung, Boldt Verlag, p. 29-37.
30. 1983. "Le rôle de la fécondité et de la mortalité dans l'évolution différentielle de la population des provinces historiques de la Roumanie". În: *Démographie et destin des sous-population*. Association Internationale des Démographes de Langue Française (AIDELF), Paris, p. 161-169.
31. 1983. "Les provinces historique de la Roumanie: aspects démographiques". În volumul: M.C. Demetrescu and M. Iosifescu (eds.). *Papers in Honour of Octav Onicescu on his 90-th Birthday*. Editura Nagard, Roma, p. 465-474.
32. 1985. *Mică enciclopedie de statistică*. Autori: M. Iosifescu, C. Moineagu, Vl. Trebici, Em. Ursianu; coordonator: Vl. Trabici, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 611 p.
33. 1985. "Die "Bevölkerungslehre" Gerhard Mackenroth und die Demographie in Rumänien". În: Josef Schmid (ed). *Bevölkerungswissenschaft. Die "Bevölkerungslehre" von Gerhard Mackenroth 30 Jahre danach*. Mit Beiträgen von... Vl. Trebici, Campus Forschung, Frankfurt. New York, p. 191-205.
34. 1985. "Satul românesc și țărănia: aspecte demografice". În: I. Matei și I. Mihăilescu (coord.), *Satul românesc. Studii*, Editura Academiei Române, p. 65-105.
35. 1986. "The Future Population of Developed Regions and the Question of Ageing". În: *Population Growth as a Global Problem. The 5-th International Demographic Seminar, Part 2*, 6 Jg, Berichte, Heft 3, p. 56-66.
36. 1986. *Demografia teritorială a României* (în colab. cu I. Hristache), Editura Academiei Române, 160 p.
37. 1986. *Demografie și etnografie* (în colab. cu I. Ghinoiu), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 325 p. (Premiul Academiei Române).
38. 1986. "Perspectivele demografice ale României în condițiile revoluției științifice și tehnice". În: M. Drăgănescu și M. Voiculescu (coord.), *Revoluția științifico-tehnică și aplicațiile ei în dezvoltarea socială a României*, Editura Politică, București, p. 162-183.
39. 1987. "Schimbări în structura demografică a populației României și semnificația lor economică". În: *Sesiunea științifică jubiliară a Institutului de Cercetări Economice, 25-26 februarie 1983*, volumul I, p. 273-294.
40. 1987. "Anton Golopenția (1909-1951) - eminent statistician și demograf". În: *Studii de statistică. Lucrările celei de-a unsprezecea Consfătuiri Științifice de Statistică, 20-22 decembrie 1984*, Direcția Centrală de Statistică, București, p. 75-80.
41. 1988. "Acorduri și sincope în ciclul de viață familială". În: *Tineret-Educație-Participare. Două decenii de cercetare științifică și acțiune socială*, C.C.P.T., vol IV, București, p. 252-275.
42. 1989. "Populația lumii peste 25 de ani". În: M. Florescu și C. Murgescu (cord.). *Omenirea peste un sfert de secol*, Editura Politică, București, p. 127-136.
43. 1989. "Populația Terrei: între explozie și implozie". În: *"Almanahul Korunk"*, 1989, Cluj-Napoca (lb. maghiară).
44. 1991. *Populația Terrei. Demografie mondială*. Editura Științifică, București, 354 p. (trei recenzii, din care două în străinătate).
45. 1991. *Genocid și demografie*. Editura Humanitas, București (Recenzie în "Population", INED (Paris), nr. 1, 1992).
46. 1991. "Calitatea vieții în demografie". În: *Calitatea vieții. Teorie și practică*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București, p. 64-75.
47. 1992. "Démographie régionale et démographie différentielle: application à la Roumanie". În: *AIDELF. Colloque international de Montréal (7-10 juin 1988)*. PUF, Paris, p. 599-607.
48. 1992. "Malthus - azi". Studiu introductiv la volumul: *T. R. Malthus. Eseu asupra principiului populației*. Ediție îngrijită și tradusă de dr. Victor Vasiloiu și Elena Angelescu, Editura Științifică, București, p. 7-13.
49. 1992. "Romania 1966-1985 as a Demographic Laboratory". În: Arthur Hollweg (ed.) (S.U.A.). *Romania*, 20 p. + anexe (mss.).

50. 1993. "Basarabia și Bucovina - aspecte demografice". În: *Sub povara graniței imperiale*. Studii selectate și îngrijite de Adrian Pop, Editura Recif, București, p. 66-88.
51. 1993. "Indicatorii demografici". În: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlășceanu (coord.), *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București, p. 678-709.
52. 1994. "Bucovina. Populația și procesele demografice (1775-1993)". În: *Buletinul Centrului de Studii Transilvane*, Supliment, iunie, 1994, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 40 p. + 3 hărți.
53. 1994. "Geopolitica și demografia în România: Anton Golopenția (1909-1951)". Seria: "*Discursurile de recepție*", Editura Academiei Române, București, 24 p.
54. 1994. Colaborare la *Raportul național privind populația României*, prezentat la Conferința Internațională asupra Populației și Dezvoltării, Cairo, 5-13 septembrie 1994.
55. 1994. "Poblacion". În: *Rumania '95. Visión enciclopédica*, Editura Minerva, București.
56. 1995. "Demografia românească: încotro?". În: *Populația României. Evoluții și perspective*, Lucrările Simpozionului Național din 3-4 noiembrie 1994, Comisia Națională pentru Statistică, București, p. 13-17.
57. 1995. *Pierderile teritoriale ale României în vara anului 1940. Bilanț demografic*. I.N.C.E., Centrul de Cercetări Demografice, Centrul de Informare și Documentare Economică, Colecția: "Probleme economice", București.
58. 1995. "Dr. Sabin Manuila, organizatorul statisticii științifice în România". În: *Sabin Manuila, Istorie și demografice*, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, p. 7-25.
59. 1995. "Probleme spinoase ale demografiei românești". În: *Conexiuni. Filosofie-Psihologie-Sociologie*, Institutul Național de Informații, Editura INI, București, pp. 159-165.
60. 1995. *Demografie contemporană*. I.N.C.E., Centrul de Cercetări Demografice, Centrul de Informare și Documentare Economică, București.
61. 1995. "Geopolitica și demografia în opera lui Anton Golopenția". În: *Anton Golopenția. Restituiri*, Editor: Ștefan Costea, Editura Ararat, București, pp. 92-107.
62. 1996. *Demografice. Excerpta et selecta*. Editura Enciclopedică, București, 188 p.
63. 1996. "Pierderile teritoriale ale României în vara anului 1940: bilanț demografic". În: *Acta Musei Napocensis. Istorie*, 32, II (retipărire).
64. 1996. "Securitatea demografică a României. Reflecții geopolitice". În: *România. Accelerarea tranziției*, Editura Institutului Național de Informații, București, p. 21-25.
65. 1997. "I.D. Ștefănescu la Universitatea din Cernăuți". În: *I.D. Ștefănescu (1886-1981)* (vol. îngrijit de Al. Zub și Flavius Solomon). Fundația Academiei A.D. Xenopol, Iași.
66. 1997. "Antropologia și demografia: relații privilegiate". În: *Antropologia în actualitate și în perspectivă*, Centrul de Cercetări Antropologice Fr. I. Rainer, Editura Prospect Anthropos, București.
67. 1998. *Structura confesională a populației României și siguranța națională*. Institutul Național de Informații, 40 p + .Uhartă.
68. 1998. "Decupaj teritorial și analiză regională". În: *Anale*, anul VIII, vol. 28, nr.1, INCE, CIDE, pp.5-21 (publicat și în *Bibliotheca Demographica*, nr.7, INCE, CCD, CIDE, p. 5-21)..
69. 1998. "Populația României după naționalitate și religie". În: *Bibliotheca Demographica*, nr.8, Centrul de Cercetări Demografice, Centrul de Informare și Documentare Economică.

B. Studii și articole

1965. "Economie, populație, forță de muncă". *Contemporanul*, nr. 24.
1966. "Demografie și statistică demografică". *Revista de statistica*, nr. 6.
1968. "Organizarea cercetării științifice în demografie". *Revista de statistică*, nr. 7.
1969. "Aspecte ale fenomenelor demografice pe tipuri de orașe în România" (în colaborare cu I.D. Gîndac și I. Hristache). *Revista de statistică*, nr. 8.
1970. "Teorii moderne despre populație", (I) și (II). *Revista de statistică*, nr. 8 și nr. 10.
1970. "Modele demoeconomice". *Revista de statistică*, nr. 12.
1971. "Introducere la o încercare de uniformizare a termenilor demografici". *Revista de statistică*, nr. 10.
1972. "Îmbătrânirea demografică a populației României". *Vîitorul social*, nr. 1.
1972. "Contabilitatea socială și indicatorii sociali". *Vîitorul social*, nr. 4.
1972. "Reflecții demografice în legătură cu prognoza populației urbane". *Arhitectura*, A.34, 72, anul XX, nr. 3-4 (136).
1973. "Dezvoltarea și creșterea demografică". *Viața economică*, anul XI, nr. 19 (506), 11 mai.
1973. "Structura demografică a orașelor României" (în colaborare cu I. Hristache și I. Measnicov). *Revista de statistică*, nr. 9.
1974. "Demografia contemporană și problemele sale. Convorbiri între prof. Alfred Sauvy (Paris) și prof. Vladimir Trebici". *Vîitorul social*, anul III, nr. 1.
1974. "Tabloul demografic al României". *Roumanie d'aujourd'hui*, nr. 7 (și în versiunile engleză, franceză, rusă și spaniolă).
1974. "Fertilitatea și statutul social al femeii". *Vîitorul social*, nr. 2.
1974. "Impactul creșterii demografice asupra creșterii economice". *Revista economică*, nr. 9.

17. 1974. "Modelul cibernetic al forței de muncă". *Studii și Cercetări de Calcul Economic și Cibernetică Economică*, nr. 3.
18. 1975. "Urbanizare și demografie diferențială în România" (în colaborare). *Văitorul social*, anul IV, nr. 3.
19. 1975. "Populația ca sistem". *Studii și Cercetări de Calcul Economic și Cibernetică Economică*, nr. 3.
20. 1976. "Creșterea și concentrarea urbană în România". *Văitorul social*, anul V, nr. 1.
21. 1976. "Interdependența dintre creșterea economică și creșterea demografică". *Revista economică*, nr. 52.
22. 1977. "Populația României la orizontul anului 1990" (cu I. Hristache). *Văitorul social*, anul VI, nr. 2.
23. 1978. "Aspecte ale migrației interne și urbanizarea în lumina rezultatelor preliminare ale recensământului din 5 ianuarie 1977" (cu I. Measnicov). *Revista de statistică*, anul XXVII, nr. 4.
24. 1978. "Tranziția demografică în România". *Văitorul social*, anul VII, nr. 2.
25. 1979. "Planificarea familiei în perspectivă sociologică". *Văitorul social*, anul VIII, nr. 1.
26. 1979. "Demografia rurală a României". *Văitorul social*, anul VIII, nr. 2.
27. 1979. "Nupțialitatea populației României". *Văitorul social*, anul VIII, nr. 4.
28. 1980. "The Demographic Policy - An Essential Component of Economic and Social Development". *Revue Roumaine des Sciences Sociales, Série des sciences économiques*, tome 24, nr. 1.
30. 1981. "Populația României și politica demografică". *Văitorul social*, anul X, nr. 1.
31. 1981. "Ciclul de viață familială". *Revista economică*, octombrie.
32. 1981. "Dezvoltarea demografiei ca știință în România". *Văitorul social*, anul X, nr. 4.
33. 1982. "Zona colinar-montană și unele probleme demografice". *Era socialistă*, nr. 6.
34. 1982. "Ciclul de viață familială". *Văitorul social*, nr. 2.
35. 1982. "Le développement de la démographie en Roumanie (1859-1980)". *European Demographic Information Bulletin*, vol. XIII, nr. 3.
36. 1983. "The Demographic Ageing of the Romanian Population - Causes and Consequences"(I). *Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics*, vol. 4, nr. 1.
37. 1983. "Populația stabilă: model matematic și aplicații la populația României". *Studii și Cercetări de Calcul Economic și Cibernetică Economică*, anul XVIII, nr. 4 (și în lb. engleză).
38. 1984. "Modelul demografic național și submodelele regionale". *Văitorul social*, anul LXXVII, nr. 1.
39. 1984. "The Demographic Ageing of the Romanian Population - Causes and Consequences"(II). *Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics*, vol 5, nr. 1.
40. 1984. "Demografie și istorie: spre o nouă sinteză?". *Revista de istorie*, vol 37, nr. 5.
41. 1984. "Populația ca resursă limitată". *Văitorul social*, anul LXXII, nr. 51.
42. 1986. "Nupțialitatea și modelul cultural". *Văitorul social*, anul LXXIX, nr. 1.
43. 1986. "Familia, stabilitatea și divorțurile". *Văitorul social*, anul LXXIX, nr. 5.
44. 1986. "Comportamentul demografic și modelele culturale". *Contemporanul*, nr. 41 (2082).
45. 1987. "Demografie și etnografie: pentru o abordare multidisciplinară a populației". *Văitorul social*, anul LXXX, nr. 1.
46. 1988. "Demografia - între știință și acțiune socială". *Văitorul social*, anul LXXXI, nr. 1.
47. 1989. "Tendențe demografice mondiale". *Contemporanul*, nr. 2 (2199).
48. 1989. "Demografia - între istorie și sociologie". *Văitorul social*, anul LXXXII, nr. 1.
49. 1989. "Some Psycho-social Aspects of Demographic Ageing: A Case Study". *Revue Roumaine des Sciences Sociales*, nr. 1-2.
50. 1990. "Genocid și demografie". *Tribuna economică*, nr. 5.
51. 1990. "De senectute demographica". *Tribuna economică*, nr. 9.
52. 1990. "Sistemul demografic față cu economia". *Tribuna economică*, nr. 10.
53. 1990. "Inegalitate și inechitate demografică". *Tribuna economică*, nr. 11.
54. 1990. "Demografia românească: 1975-1989". *Sociologia românească*, Serie nouă, nr. 1-2.
55. 1990. "Bucovina. Istorie și demografie" (I) și (II). *Septentrion*, nr. 1, 2, 3.
56. 1991. "Dr. Nafis Sadik, L'état de la population mondiale, UNFPA, New York, 1999". *Sociologia românească*, Serie nouă, nr. 3-4.
57. 1991. "Populația României și structura etnică". *Academica*, anul I, nr. 10.
58. 1992. "Populația României și repartitia ei după religie". *Academica*, anul II, nr. 11.
59. 1992. "Octav Onicescu. Statisticianul și demograful". *Academica*, anul II, nr. 10.
60. 1992. "Interferența demografiei cu strategia reformei: Colocviu cu prof. Vladimir Trebici". *Tribuna Învățământului*, Revistă săptămânală pentru învățământul preuniversitar, Anul II, nr. 42, 26 octombrie.
61. 1992. "Le génogénisme en tant que politique démographique: le cas de la Roumanie". *Roumanian Journal of Sociology*, vol. III, nr. 1.
62. 1992. "The Demography of the Romanians Outside Romania: Bessarabia and North of Bucovina". *Revue roumaine de géographie*, vol. 35, 1991, p. 3-19.
63. 1993. "Tranziția demografică în România: tendințe noi". *Calitatea Vieții*. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, nr. 2 / 3.

64. 1994. "Dr. Sabin Manuila. Omul și epoca sa". *Academica*, anul IV, nr. 5(42) (De asemenea, în *Sociologia românească*. Serie nouă, nr. 4).
65. 1994. "Populația Terrei: prezent și perspective". *Diplomat Club*, nr. 7(31).
66. 1994. "Populația mondială și dezvoltarea durabilă". *Academica*, anul V, nr. 1(49).
68. 1995. "Academia Română (1989-1994). Aspecte demografice". *Academica*, anul V, nr. 5(53).
69. 1995. "Cartea de demografie". *Revista de cercetări sociale*, anul II, nr. 1.
70. 1995. "Cercetarea demografică în România". *Academica*, anul V, nr. 11(59).
71. 1995. "Evoluția demografică în România: semne de îngrijorare". *Viața medicală*, nr. 52 (314).
72. 1995. "Commentaria in demographiam: Argumentum". *Sociologia românească*. Serie nouă, nr. 1-2.
73. 1995. "L'apport de l'INED et de POPULATION à la démographie roumaine. Les relations démographiques franco-roumaines". *Population* (INED), 50-e année, nr. 6.
74. 1995. "Is the demographic ageing of the Romanian village an irreversible process?". *Romanian Journal of Sociology*, vol. VI, nr. 1.
75. 1995. "Commentaria in demographiam". *Revista de cercetări sociale*, nr. 3.
76. 1996. "Migrația popoarelor în mileniul care vine". *Ochiul soacrei*, anul II, nr. 21.
77. 1996. "Demografia în pragul mileniului III". *Academica*, anul IV, nr. 12(72).
78. 1996. "Traian Brăileanu (1882-1947). Omul și profesorul. O evocare". *Septentrion*, anul III, nr. 10-11.
79. 1996. "Cine va întâmpina mileniul III? Interviu cu acad. Vl. Trebici." *Consemnări de Remus Anghel*, *Viața medicală*, anul VIII, nr. 41(355).
80. 1996. "Gheorghe Mihoc în amintirea foștilor colaboratori". *Academica*, anul VI, nr. 12(72).
81. 1996. "Diaspora bucovinenilor din București". *Glasul Bucovinei*, anul III, nr. 2(10).
82. 1996. "Constantin Brătescu, profesor la Universitatea din Cernăuți". *Analele Bucovinei*, anul III.
83. 1996. "A 120-a aniversare a Universității din Cernăuți". *Analele Bucovinei*, anul III, nr. 1.
84. 1997. "Academicianul Radu Grigorovici la vârsta de 85 de ani". *Analele Bucovinei*, anul IV, nr. 1.
85. 1997. "Ucraina și minoritatea etnică românească". *România liberă*, nr. 2130, 29 martie.
86. 1997. "Semnalul demografic". *Opinia națională*, nr. 172.
87. 1997. "Ion Negura (1909-1985). Evocare". *Analele Bucovinei*, anul III, nr. 2.
88. 1997. "Minorități românești în Europa: cazul românilor din Ucraina". *Psihosociologia. Massmedia*, (INI), anul III, nr. 2(10).
89. 1997. "Despre demografia Bucovinei". *Glasul Bucovinei*, anul IV, nr.2(14).
90. 1997. "Prof. dr. Victor Săhleanu. În memoriam". *Glasul Bucovinei*, anul IV, nr. 3(15).
91. 1997. "Geopolitica românească rediviva! Rolul sociologiei". *Revista de cercetări sociale*, anul III, nr. 2.
92. 1997. "Are nevoie România de o politică demografică?". *Populație & Societate*, nr. 3.
93. 1997. "Populația României după naționalitate și religie". *Populație & Societate*, nr. 6.
94. 1998. "Populația României în pragul mileniului trei: semne de îngrijorare". *Magazin istoric*, nr. 2.
95. 1998. "Minorități românești în Europa: cazul românilor din Ucraina". *Magazin istoric*, nr. 7.
96. 1998. "Revoluția de la 1848 și Bucovina". *Academica*, nr. 7-8.
97. 1998. "Demografie și etnografie: relații privilegiate". *Academica*, nr. 9-10.
98. 1998. "Populația României va fi cu 2-2,5 milioane persoane mai mică decât acum". *Curierul Național*, nr. 2103, 9 februarie.
99. 1998. "Intelectualii români și unirea Bucovinei cu România". *Revista de istorie militară*, nr. 4(50).
100. 1998. "Este nevoie de o conștientizare globală în legătură cu tendințele demografice". *Populație & Societate*, nr. 5(11).
101. 1999. "O istorie impresionistă a demografiei românești". *Sociologia Românească*, Serie nouă, nr. 1.

C. Comunicări și referate

1966. *Influența procesului de industrializare asupra mobilității sociale. Pe exemplul României* (în colaborare cu C. Murgescu, C. Grigorescu și G. Retegan). Congresul al VI-lea Mondial de Sociologie, Evian, Franța, 4-11 septembrie.
1969. *Analiza principalelor fenomene demografice în mediul urban în România*. A VII-a Consfătuire științifică a D.C.S., 11-14 iunie.
1970. *Aspecte demografice ale urbanizării în România*. Congresul al VII-lea Mondial de Sociologie, Varna, septembrie.
1972. *Retrospectivă și perspectivă în teoria și tehnica prognozei demografice*. A III-a Conferință Mondială de Cercetare a Viitorului, București, 4-10 septembrie.
1974. *Introducere la problemele populației: puncte de vedere divergente* (lb. franceză). "Tribuna Populației". 19 august 1974, București (Simpozion internațional: S. Chandrasekaran, C. A. Miró, L. Tabah, O. Cabello, Fr. Jaffe).
1975. *Population as a System*. Al III-lea Congres Internațional de Cibernetică și Sisteme, București, 25-29 august.
1976. *Probleme actuale ale demografiei orașelor*. Colocviul al V-lea Național de Geografie a Populației și Așezărilor, Iași, 17-20 decembrie.

8. 1977. *Metode noi în prognoza demografică*. Sesiunea științifică a cadrelor didactice de la Academia de Studii Economice, 6 mai.
9. 1978. *Principles of the Application of Demographic Data to Development Planning*. Seminar Internațional, Damasc, Siria, 16-20 septembrie.
10. 1978. *International Migration and Urbanization in Romania, 1948-1977*. Third European Seminar ECPS, Belgrade, 26-29 septembrie.
11. 1979. *Nuptiality and Fertility of the Urban Population in the Frame of an Intensive Village-to-Town Migration in Romania (1966-1978)*. The 4-th European Population Seminar ECPS, Athens, 2-5 octombrie.
12. 1980. *Quantity and Quality in the Concept of Human Resources*. Al VI-lea Congres Mondial al Economiștilor, Ciudad de Mexico, 4-8 august.
13. 1980. *Nuptiality and Demographic Transition in Romania*. Internationales Demographisches Symposium, Universitatea Humboldt din Berlin, octombrie.
14. 1980. *La situation démographique de la Roumanie*. Colloque sur les politiques de population, INED, Paris, 3 decembrie.
15. 1981. *Rôle de la fécondité et de la mortalité dans l'évolution différentielle de la population en Roumanie*. Simpozionul Démographie et destin des sous-populations, AIDELF, Liège, 21-23 septembrie.
16. 1981. *Le cycle de la vie familiale*. Seminarul Internațional Droit-Famille-Développement, București, 14-16 octombrie.
17. 1982. *Änderungen in der Alterstruktur der Bevölkerung Rumäniens und ihre wirtschaftlichen Folgen*. Südosteuropa-Gesellschaft, München, 28 septembrie.
18. 1984. *The Future of Developed Regions and the Question of Ageing*. Internationales Demographisches Symposium (V), Universitatea Humboldt din Berlin, 21 noiembrie.
19. 1985. *The Changing Relationship between Socio-economic Characteristics and Demographic Behaviour. Overview of Discussant*. Congresul al XX-lea al Uniunii Internaționale pentru Studiul Științific al Populației, Florența, 6 iunie.
20. 1986. *Cultural Model and Regional Demographic Patterns in the Light of Demography*. The VII-th International Demographic Seminar, 28 octombrie.
21. 1987. *John Graunt - întemeietorul demografiei*. Simpozionul Laboratorului de demografie istorică al Universității din București, 1 iulie.
22. 1987. *Le modèle nuptial roumain dans le contexte européen*. Conferința europeană de demografie, Jyväskylä, Finlanda, 11-16 iunie.
23. 1988. *Démographie régionale et démographie différentielle: application à la Roumanie*. Le III-e Colloque de l'AIDELF, Montréal (Canada), 7-10 iunie.
24. 1989. *Familia în condițiile îmbătrânirii demografice*. Centrul de Cercetări Sociologice, București, 1989.
25. 1989. *Some Psycho-social Aspects of Demographic Ageing: a Case Study*. Congresul al XXI-lea al Uniunii Internaționale pentru Studiul Științific al Populației, New Delhi, India, 20-27 septembrie.
26. 1990. *Subminarea economiei naționale și populației. Aspecte demografice*. Studiu pentru Institutul Național de Cercetări Economice, 19 noiembrie.
27. 1991. *S-a încheiat tranziția demografică în România?* Sesiunea științifică a Institutului de Sociologie al Academiei Române, 21 februarie.
28. 1991. *The Ethnic Demography of Romania*. Simpozionul româno-american privind relațiile interetnice, Academia Română și IREX, București, 17 iunie.
29. 1991. *La démographie ethnique de la Roumanie*. Colloque franco-roumain d'ethnologie, Bucarest, 4 iulie.
30. 1991. *Considerații demografice asupra vârstei a patra*. Sesiunea Institutului Național de Gerontologie și Geriatrie, 26 septembrie.
31. 1991. *Génogénisme en tant que politique démographique: le cas de la Roumanie*. Congrès européen de démographie, INED, UIESP, EAPS, Paris, 21-25 octombrie.
32. 1992. *Cadrul demografic al tranziției*. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, ianuarie și martie.
33. 1992. *Demografia comparativă a României și Basarabiei*. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 6 iulie.
34. 1992. *Demografia în România: trecut, prezent și viitor*. Zilele academice clujene, Cluj-Napoca, 12 octombrie.
35. 1992. *Dinamica comportamentelor demografice în România în anii 1983-1992*. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, în colaborare cu Institutul de Filosofie al Academiei Române.
36. 1993. *Îmbătrânirea demografică a populației României în lumina noilor date*. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 19 noiembrie.
37. 1994. *Dr. Sabin Manuila (1894-1964). Omul și opera sa*. Sesiunea Academiei Române, 7 martie.
38. 1994. *Familia între demografie și sociologie*. Sesiunea Institutului de Cercetare a Calității Vieții, 12 mai.
39. 1994. *Populația mondială: prezent și perspective*. Casa Oamenilor de Știință, 11 iulie 1994.
40. 1994. *Fertilitatea și modele culturale*. Sesiunea Institutului de Cercetare a Calității Vieții, 19 decembrie.
41. 1995. *Probleme spinoase ale demografiei românești*. Sesiunea Institutului Național de Informații, 17 martie.
42. 1995. *Satul românesc între tradiție și modernitate*. Sesiunea Academiei de Științe Agricole și Silvicultură, 24 martie.
43. 1995. *Pierderile teritoriale ale României în vara anului 1940. Bilanț demografic*. Simpozionul Național, Academia Română, MAE, MApN, 30 august.

44. 1995. *Die Theologische Fakultät an der Czernowitzer Universität*. Sesiunea 120 de ani de la înființarea Universității din Cernăuți, 3 octombrie.
45. 1995. *Situația demografică actuală și copiii*. Sesiunea UNICEF, 12 decembrie.
46. 1995. *Cercetarea demografică în România*. Sesiunea Centrului de Cercetări Demografice, Aula Academiei Române, 18 decembrie.
47. 1996. *Les relations démographiques franco-roumaines en tant que relations privilégiées*. La Journée de la Francophonie, Cercul Militar Central, 18 martie.
48. 1996. *Universitatea din Cernăuți la 120-a aniversare*. Colocviul "Cultura românească în universitățile lumii", Fundația Culturală Română, Sibiu, 20 iunie.
49. 1996. *Migrația internă și internațională și repartiția spațială. Sinteză*. Colocviul internațional "Demografia Balcanilor", Salonic, 29 iunie.
50. 1996. *Panorama sur la démographie et les besoins en Roumanie*. Centrul Cultural Francez, Iași, 9 iulie.
51. 1996. *N. Iorga și Bucovina*. Vălenii de Munte, 26 august.
52. 1996. *Antropologia și demografia: relații privilegiate*. Sesiunea Centrului de Cercetări Antropologice Prof. Fr. Rainer, 18 decembrie.
52. 1997. *Minorități românești în Europa: cazul românilor din Ucraina*. Sesiunea științifică a Institutului Național de Informații, 28 martie.
53. 1997. *Abordări geopolitice românești în perioada interbelică*. Fundația Manfred Wörner, 23 mai.
54. 1997. *Populația montană a României*. Simpozionul "Ruralul montan", Academia Română, 6 iunie.
55. 1997. *Reflecții demografice pe teme geografice*. Sesiunea Institutului de Geografie al Academiei Romane, 19 iunie.
56. 1997. *Traian Brăileanu: omul și profesorul. O evocare*. Sesiunea științifică a Institutului de Sociologie al Academiei Române, 15 octombrie.
57. 1998. *Structura confesională a populației României și siguranța națională*. Sesiunea științifică a Institutului Național de Informații, 28 martie.
58. 1998. *Demografie și antropologie*. Conferința internațională de antropologie, 29 aprilie.
59. 1998. *Istorie orală: Bucovina 1918 - 1940*. Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Filiala București, 29 mai.
60. 1998. *Intellectualitatea românească din Bucovina interbelică*. Colocviul "Cultura română în lumea contemporană", Fundația Culturală Română, Brașov, 3 iunie.
61. 1998. *Demografia și etnografia: relații privilegiate*. Colocviul "Folclorul și etnografia sub cupola Academiei Române", 10 iunie.

D. Varia

- Conferințe și lecții pe teme demografice
- Emisiuni la radio și televiziune
- Conferințe pe teme de istorie și cultură;
- Conducător la teze de doctorat în specialitățile "Statistică social-economică" și "Demoeconomie".

E. Traduceri

Roland Pressat, *Analiza demografică* (cu Vasile Ghețău); note și introducere de Vladimir Trebici, Editura Științifică, București, 1974.

Nota red.: Până la anul 1996, bibliografia este preluată din: Vladimir Trebici. *Demografie. Excerpta et Selecta*. Editura Enciclopedică, București, 1996. Pentru anii 1996-1999, bibliografia este alcătuită la Centrul de Cercetări Demografice și omisiuni sunt posibile. ■

Autorii acestui număr

Andra ALDEA LĂZĂROIU este cercetător științific la Centrul de Sociologie Urbană și Regională și la Centrul de Cercetări Demografice Vladimir Trebici.

Marius BĂCESCU este profesor la Academia de Studii Economice, București.

Cristina BRĂDĂȚAN este cercetător științific la Centrul de Cercetări Demografice Vladimir Trebici.

Mihai C. DEMETRESCU este profesor la Universitatea din Oradea.

Vasile GHETĂU este profesor la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. Universitatea București și director al Centrului de Cercetări Demografice Vladimir Trebici.

Cristiana GLAVCE este director al Centrului de Cercetări Antropologice Fr. Rainer.

Radu GRIGOROVICI este profesor universitar, membru al Academiei Române.

Eugen PRAHOVEANU este profesor la Universitatea Politehnică București.

Vasile PRECOP este profesor de liceu (Rădăuți) (licențiat al Universității "Carol al II-lea" Cernăuți).

Anatole ROMANIUC este profesor la University of Alberta, Canada.

Dumitru SANDU este profesor la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. Universitatea București.

REZUMAT

VLADIMIR TREBICI. Omul și opera

(28 februarie 1916-13 februarie 1999)

Vladimir Trebici ne părăsea acum un an. Deși îi cunoșteam vârsta, cei care eram în preajma lui și care îl știam de mulți ani, aveam impresia că nu putea fi decât printre noi... Plecarea lui este dureros resimțită de știința românească și, mai ales, de fragila demografie românească. Pierderea și vidul pe care le-a lăsat sunt imense pentru toți.

Acest număr din Populație & Societate este dedicat lui Vladimir Trebici: OMUL, DRAGOSTEA LUI PENTRU BUCOVINA NATALĂ, PROFESORUL, DEMOGRAFUL, CREATORUL DE ȘCOALA ȘI SPIRIT, OPERA SA DEMOGRAFICĂ.

Cele unsprezece contribuții sunt scrise de profesori universitari, cercetători în demografie, sociologie, statistică, economie, antropologie, istorie.

Viata lui Vladimir Trebici, studiile sale, activitățile sale profesionale, opera științifică, excepționala sa personalitate și impresionanta sa cultură sunt evocate de **Radu Grigorovici**, membru al Academiei Române, și de **Eugen Prahoveanu**, profesor la Universitatea Politehnică București. O a treia contribuție vine din Canada, de la **Anatole Romaniuc**, profesor la University of Alberta, cunoscut demograf canadian, născut și el în Bucovina de Nord, și care l-a cunoscut bine pe Vladimir Trebici, întâlnirile lor – în Canada, în România sau pe alte meleaguri - începând încă din 1973.

Vladimir Trebici s-a născut în **Bucovina**, în acea parte a acestui mirific pământ care a fost brutal ruptă din trupul țării în 1940 prin rușinosul pact Ribbentrop-Molotov. Frumoasa Bucovină, loc de interferență a culturilor latino-slavo-germanice care i-a marcat întreaga sa viață. Tot în Bucovina, își face studiile: liceul "Aron Pumnul" din Cernăuți, Facultatea de Litere și Sociologie, Facultatea de Drept și, neterminată, Facultatea de Teologie, toate la Universitatea din Cernăuți. **Vasile Precop**, profesor de liceu, licențiat al aceleiași Universități și în aceeași perioadă cu Vladimir Trebici, un bun cunoscător al istoriei și culturii Bucovinei, evidențiază în contribuția sa interesul și neconținutele eforturi ale lui Vladimir Trebici, după 1989 mai ales, pentru cunoașterea, de către tinerele generații, a istoriei Bucovinei și pentru afirmarea și susținerea drepturilor românilor din Bucovina de Nord la păstrarea tradițiilor, a limbii și valorilor culturale.

Excepționalele calități de dascăl ale lui Vladimir Trebici și atractivele sale cursuri de demografie la Academia de Studii Economice și la Universitatea București sunt aduse în memoria cititorului de **Marius Băcescu**, profesor la ASE, și de către doi tineri cercetători de la Centrul de Cercetări Demografice al Academiei Române (creat de Profesor în 1995 și care îi poartă astăzi numele) – **Andra Aldea Lăzăroiu**, sociolog și **Cristina Brădățan**, sociolog și matematician.

Vasta și generoasa arie a demografiei este, fără îndoială, domeniul în care capacitățile științifice ale lui Vladimir Trebici s-au manifestat la cotele cele mai înalte. Bogatele sale cunoștințe de statistică, sociologie, istorie, economie și antropologie, ca și stăpânirea a cinci limbi străine, pot explica performanța științifică a Profesorului în demografie: în jur de 70 de volume și capitole în volume, peste o sută de studii și articole, mai multe sute de comunicări, referate, note și recenzii. Practic, toate ariile demografiei (după clasificarea folosită de *Population Index*) se regăsesc în scrierile demografice ale lui Vladimir Trebici. **Nu există nici o îndoială – Vladimir Trebici este creatorul demografiei române moderne.** Această contribuție asupra demografului Vladimir Trebici este semnată de **Vasile Ghețău**, profesor la Universitatea din București și director al Centrului de Cercetări Demografice al Academiei Române, fost student și colaborator al Profesorului.

Interdisciplinaritatea și dimensiunea sociologică a operei Profesorului sunt prezentate de **Dumitru Sandu**, profesor la Universitatea din București. Perspectiva regională și cea culturală reprezintă deschideri noi în demografia românească. O abordare în care unitățile de măsură și interpretările converg către o mai bună înțelegere a demograficului în strânsă legătură cu lumea valorilor și normelor culturale a fost în mod frecvent folosită de Profesor.

Contribuția lui Vladimir Trebici la statistica românească, îndeosebi în ceea ce privește fundamentarea științifică a recensămintelor, a anchetei asupra bugetelor de familie și în domeniul contabilității naționale, este subliniată în contribuția lui **Mihai C. Demetrescu**, profesor la Universitatea din Oradea.

Cristiana Glavec, director al Centrului de Cercetări Antropologice al Academiei Române, evidențiază pledoaria Profesorului pentru o mai bună colaborare între demografie și antropologie.

În ultimele pagini ale numărului, cititorul va găsi impresionanta **listă a lucrărilor demografice ale lui Vladimir Trebici**: cărți, monografii, capitole, studii și articole, comunicări etc. Această listă constituie nu numai dovada unei opere științifice de excepție, ci și o bogată sursă de informații pentru toți cei care sunt, sau ar putea fi, interesați de demografia românească. ■

RESUME

VLADIMIR TREBICI. L'homme et son œuvre

(28 février 1916-13 février 1999)

Voilà un an que l'académicien Vladimir Trebici nous a quitté. En dépit de son âge, que nous connaissions, nous écartions l'idée qu'il puisse nous quitter un jour... Son départ est profondément ressenti par la science roumaine et plus particulièrement par la fragile démographie roumaine. La perte et le vide qu'il a laissé sont immenses pour nous tous.

Ce numéro de *Population & Société* est dédié à Vladimir Trebici: L'HOMME, SON AMOUR POUR BUCOVINA (province au nord de la Roumanie, ou il est né), LE PROFESSEUR, LE DEMOGAPHE, LE CREATEUR D'ECOLE ET D'ESPRIT, SA BIBLIOGRAPHIE DEMOGRAPHIQUE.

Onze professeurs et chercheurs en démographie, sociologie, statistique, économie, anthropologie, histoire, nous font revivre la mémoire de l'homme et son œuvre.

La vie, les études, les activités professionnelles, l'œuvre scientifique, l'exceptionnelle personnalité et l'impressionnante culture générale de Vladimir Trebici sont évoquées par **Radu Grigorovici**, professeur universitaire, membre de l'Académie Roumaine et par **Eugen Prahoveanu**, professeur à l'Université Polytechnique de Bucarest. **Anatole Romaniuc**, professeur à l'Université d'Alberta (Canada), qui a bien connu Vladimir Trebici et qui est né, lui aussi, en Bucovina, remémore ses nombreuses rencontres avec lui au Canada, en Roumanie et ailleurs.

Vladimir Trebici est né au nord de la Roumanie, dans la province de **Bucovina**. Une partie de cette province historique roumaine, celle où il est né, a été brutalement annexée à l'Union Soviétique en 1940 (le triste **pacte Ribbentrop-Molotov**). C'est de cette terre de grande beauté naturelle, carrefour culturel latino-slavo-germanique, qu'il en est le descendant. Et c'est là qu'il a reçu sa très solide éducation classique, à Cernăuți (Chernowitz): Lycée "Aron Pumnul" et, à l'Université de Cernăuți, Faculté des Lettres et de Sociologie, Faculté de Droit et, sans l'avoir terminée, Faculté de Théologie.

Vasile Precop, autorité dans les questions historiques et culturelles de Bucovina, professeur de lycée et licencié de l'Université de Cernăuți, qui a connu Trebici depuis ses études à Cernăuți, met en évidence ses activités, surtout après 1989, et le besoin ardent qu'il avait de faire connaître l'histoire de Bucovina (*cette terre qu'il portait dans son âme*), pour affirmer et soutenir les droits des roumains qui vivent en Bucovina du Nord (aujourd'hui en Ukraine) quant à leurs traditions, leur langue et leurs valeurs culturelles.

Les exceptionnelles qualités de maître et ses inoubliables cours de démographie à l'Académie d'Etudes Economiques et à l'Université de Bucarest sont ravivées par **Marius Băcescu**, professeur à l'Académie d'Etudes Economiques et ancien étudiant de Vladimir Trebici, et par deux jeunes chercheurs, **Andra Aldea Lăzăroiu**, sociologue, et **Cristina Brădățan**, sociologue et mathématicienne, du Centre de Recherches Démographiques de l'Académie Roumaine, créée par Vladimir Trebici en 1995, et qui désormais porte son nom.

La vaste et généreuse aire de la démographie a été, sans doute, le domaine le plus fécond où se sont manifestées les capacités scientifiques de Vladimir Trebici. Ses riches connaissances en statistique, sociologie, économie, histoire, ethnologie et anthropologie, ainsi que la maîtrise de cinq langues étrangères, peuvent expliquer sa performance scientifique: environ 70 volumes ou chapitres, plus d'une centaine d'études et d'articles, plusieurs centaines de communications, notes, commentaires. L'œuvre démographique de Vladimir Trebici couvre pratiquement tous les domaines de la démographie (selon la classification de *Population Index*). Il n'y a aucun doute - **Vladimir Trebici est le créateur de la démographie roumaine moderne**. **Vasile Ghețău**, professeur à l'Université de Bucarest et directeur du Centre de Recherches Démographiques de l'Académie Roumaine, son ancien étudiant et collaborateur, nous le rappelle bien.

L'interdisciplinarité et la dimension sociologique de son œuvre sont présentées par **Dumitru Sandu**, professeur à l'Université de Bucarest. La perspective régionale et celle culturelle constituent des ouvertures nouvelles dans la démographie roumaine. Une telle approche, où les unités de mesure et les interprétations convergent vers une meilleure compréhension du démographique en étroite liaison avec le monde des valeurs et normes culturelles, a été souvent envisagée par l'homme que nous commémorons.

La contribution de Vladimir Trebici à la statistique roumaine, surtout en ce qui concerne le fondement scientifique des recensements, des enquêtes sur les budgets de famille et de la comptabilité nationale, est soulignée par **Mihai C. Demetrescu**, professeur à l'Université de Oradea.

Cristiana Glavce, directrice du Centre de Recherches Anthropologiques de l'Académie Roumaine, met en évidence la plaidoirie du professeur Trebici pour une meilleure collaboration entre la démographie et l'anthropologie.

A la fin du numéro, le lecteur trouvera l'impressionnante **liste de ses travaux démographiques**: livres, monographies, chapitres, contributions, études et articles, communications, notes, etc. Cette liste constitue non seulement la preuve d'une œuvre scientifique d'exception, mais aussi une riche source d'information pour tous ceux qui sont, ou pourraient être, intéressés à la démographie roumaine. ■

ABSTRACT

Vladimir Trebici. The Man and his Work

(February 28, 1916 - February 13, 1999)

Vladimir Trebici passed away a year ago. We, who stayed around him for many years and knew his age, were carried by the feeling that he could be only among us... His unexpected death is an irreplaceable loss to Romanian science and, particularly, to our fragile demography. The loss and the emptiness he left are immense for us.

THIS ISSUE OF POPULAȚIE & SOCIETATE (POPULATION & SOCIETY) IS DEDICATED TO VLADIMIR TREBICI: THE MAN, HIS LOVE FOR BUCOVINA (Northern Romanian province, where he was born), THE PROFESSOR, THE DEMOGRAPHER, THE CREATOR OF SCHOOL AND SPIRIT, HIS DEMOGRAPHIC WORK.

The eleven contributions presented therein are by professors and researchers in demography, sociology, statistics, economics, anthropology, history.

Vladimir Trebici's life, education, professional activity, scientific work, his remarkable personality and his rich culture are presented by Professor **Radu Grigorovici**, Member of the Romanian Academy, and by **Eugen Prahoveanu**, Professor at the Polytechnic University of Bucharest. **Anatole Romaniuc**, Professor at the University of Alberta, Canada, a well-known Canadian demographer, himself born in Northern Bucovina, evokes his various encounters in Canada, Romania and elsewhere with Vladimir Trebici.

Vladimir Trebici was born in Northern Bucovina, that wonderful Romanian land, brutally robbed in 1940 after Ribbentrop-Molotov Pact. The beautiful Bucovina, crossroads of Latin, Slavonic and Germanic cultures, deeply marked his life. His education was also completed in Bucovina: "Aron Pumnul" High School in Cernăuți (Chernowitz), the Faculty of Letters and Sociology, the Faculty of Law and, not completed, the Faculty of Theology, at the University of Cernăuți. **Vasile Precop**, a high school teacher, graduate from the same University and at the same time as Vladimir Trebici, very familiar with Bucovina's history and culture, reveals the dedication and effort shown by Vladimir Trebici to stimulate, particularly after 1989, the young generations to study Bucovina's history, and to affirm and support the rights of the Romanians living now in Northern Bucovina (Ukraine) for preserving their traditions, language and cultural values.

Vladimir Trebici's remarkable qualities as a professor and his attractive lectures in demography held at the Academy of Economic Studies and the University of Bucharest are brought to reader's attention by **Marius Băcescu**, Professor at the Academy of Economic Studies, and by two young researchers from Population Research Center of the Romanian Academy (set up by Professor Trebici in 1995 and presently named after him), **Andra Aldea Lăzăroiu**, sociologist, and **Cristina Brădățan**, sociologist and mathematician.

It is in demography, remarkable for its vastness and versatility, that Vladimir Trebici was at his best. His extensive knowledge of statistics, sociology, history, economics and anthropology, as well as his excellent command of five foreign languages, could explain his remarkable achievements in demography: about 70 volumes and chapters in various books, over 100 studies and articles, several hundreds of papers, reports, notes and reviews. Practically, all areas of demography (following the *Population Index* classification) may be found in his demographic writings. **Vladimir Trebici is clearly the founder of Romanian modern demography.** The contribution on Vladimir Trebici as demographer is by **Vasile Ghețău**, Professor at the University of Bucharest and Director of the Population Research Center of the Romanian Academy, his former student and collaborator.

The interdisciplinary and sociological dimension of his work are presented by **Dumitru Sandu**, Professor at the University of Bucharest. The regional and cultural perspectives represent new ways for the Romanian demography. An approach based on rigorous measurement and interpretations leading to a better understanding of the demographic phenomena, in close relation to cultural norms and values, was the hallmark of Professor Trebici's research.

His contribution to the Romanian statistics, especially to the scientific foundation of population census, surveys on family budgets and national accounts, is underlined by **Mihai C. Demetrescu**, Professor at the University of Oradea.

Cristiana Glavce, Director of the Centre for Anthropological Research of the Romanian Academy, points out Professor Trebici endeavor towards a closer cooperation between demography and anthropology.

The final pages of the issue provide the reader with an impressive **list of Vladimir Trebici's works in demography**: books, monographs, chapters, studies and articles, working papers, notes, etc. This list is not only the proof of exceptional scientific achievements, but also a rich source of information for all those who are or might be interested in the Romanian demography. ■